

Stručna kontrola i certificiranje kao garancija sukladnosti proizvoda sa standardima ekološke poljoprivredne proizvodnje

Papac, Petar

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:108824>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

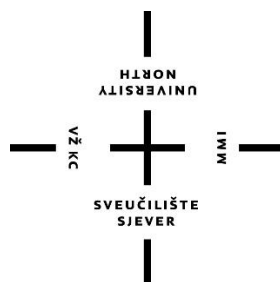
[University North Digital Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

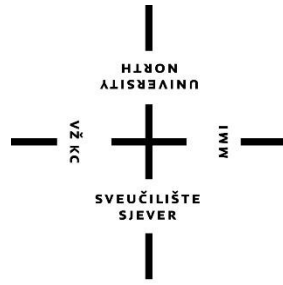
**Sveučilište
Sjever**

**STRUČNA KONTROLA I CERTIFICIRANJE KAO GARANCIJA
SUKLADNOSTI PROIZVODA SA STANDARDIMA EKOLOŠKE
POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE**

Ime i prezime

Petar Papac

Koprivnica, siječanj 2022.

Sveučilište Sjever

Odjel Ekonomije

**Stručna kontrola i certificiranje kao garancija sukladnosti proizvoda
sa standardima ekološke poljoprivredne proizvodnje**

Student

Petar Papac

Mentor

izv. prof. dr. sc. Ante Rončević

Koprivnica, siječanj 2022.

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za ekonomiju

STUDIJ diplomski sveu ilišni studij Poslovna ekonomija

PRISTUPNIK Petar Papac

MATIČNI BROJ 0287/336D

DATUM 20.06.2022.

KOLEGIJ Uvod u ekonomiju

NASLOV RADA Stru na kontrola i certificiranje kao garancija sukladnosti proizvoda sa standardima ekološke poljoprivredne proizvodnje

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Professional control and certification as a guarantee of product compliance with the standards of ecological agricultural manufacturing

MENTOR Ante Rončević

ZVANJE izv. prof. dr. sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. prof. dr. sc. Anica Hunjet, predsjed.
2. prof. dr. sc. Ante Rončević, mentor
3. doc. dr. sc. Ivana Martinović, član
4. doc. dr. sc. Trina Mjeda, zamj. član
5. _____

Zadatak diplomskog rada

BROJ 380/PE/2022

OPIS

Prema dostupnim statističkim podacima, sve se više hrvatskih proizvođača uključuje u sustav ekološke poljoprivredne proizvodnje. Svaki proizvođač u sustavu, dužan je omogućiti provedbu stručne kontrole od strane ovlaštenog kontrolnog tijela. Ako je zadovoljio sve propisane uvjete, kontrolno tijelo dodjeljuje proizvođaču u Potvrđnicu odnosno Certifikat koji potvrđuje sukladnost proizvoda, procesa ili usluge sa standardima ekološke poljoprivrede.

U radu je potrebno:

1. Procijeniti mogućnosti, utjecaj na ponašanje potrošača i održivost ekološke poljoprivredne proizvodnje naspram konvencionalne proizvodnje poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj.
2. Istražiti postupak akreditacije i ovlaštenja kontrolnih tijela u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji.
3. Istražiti kako se provodi postupak stručne kontrole i certifikacije ekoloških poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj te koja je svrha tog postupka.
4. Procijeniti važnost gospodarskog subjekta ovlaštenog za kontrolu i certifikaciju ekoloških poljoprivrednih proizvoda, kao dionika u sustavu ekološke poljoprivredne proizvodnje.
5. Procijeniti je li certifikat dovoljna garancija sukladnosti proizvoda sa standardima ekološke poljoprivrede i je li isti prepoznat i uvažen od strane potrošača.

ZADATAK URUČEN

24.06.2022.

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Petar Papac pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod naslovom Stručna kontrola i certificiranje kao garancija sukladnosti proizvoda sa standardima ekološke poljoprivredne proizvodnje te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student:

Petar Papac

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Petar Papac neopozivo izjavljujem da sam suglasan s javnom objavom diplomskog rada pod naslovom Stručna kontrola i certificiranje kao garancija sukladnosti proizvoda sa standardima ekološke poljoprivredne proizvodnje, čiji sam autor.

Student:

Petar Papac

(vlastoručni potpis)

Zahvala

Zahvaljujem svim profesorima Sveučilišta Sjever koji su mi za vrijeme studiranja prenijeli svoja znanja i osposobili me za tržište rada i ulazak u poduzetničke vode. Posebno zahvaljujem mentoru ovog diplomskog rada, izv. prof. dr. sc. Anti Rončeviću, koji mi je svojim savjetima i velikim trudom olakšao pisanje rada i omogućio mi da napišem kvalitetan rad. Osim svim profesorima i nenastavnom osoblju Sveučilišta Sjever, zahvaljujem se cijeloj svojoj obitelji i prijateljima koji su imali strpljenja za moja česta izbivanja i neprisutnost na važnim događajima. Posebno zahvaljujem svojoj supruzi Nataliji koja je mnogo vremena provela sama, dok sam se ja bavio istraživanjem i pisanjem ovoga rada. Hvala vam.

Petar

Sažetak

Stručna kontrola i certificiranje kao garancija sukladnosti proizvoda sa standardima ekološke poljoprivredne proizvodnje

Ekološka poljoprivredna proizvodnja cjelovit je sustav u kojemu se poljoprivredno gospodarstvo odvija tako da se štiti okoliš, potiče se biološka raznolikost, čuvaju se prirodni resursi i provode se druge akcije s ciljem smanjenja negativnog utjecaja na okoliš. Ekološka poljoprivredna proizvodnja regulirana je brojnim zakonima, uredbama, pravilnicima i standardima u većini država. To znači da se proizvodnja mora odvijati u skladu s propisima, a proizvod ili bilo koji dio proizvoda ne može biti označen kao eko, bio ili organski ako zaista ne dolazi iz ekološke proizvodnje. S obzirom na to da su proizvodi koji nastaju u procesu ekološke poljoprivredne proizvodnje posebna skupina proizvoda koja nosi posebnu oznaku, važna je kontrola ove skupine proizvoda. U ovome radu govori se o sustavu kontrole kvalitete ekoloških poljoprivrednih proizvoda, a ta se kontrola provodi kako bi se potrošačima moglo garantirati da kupuju zaista ekološki proizvedene poljoprivredne proizvode. Subjekti koji se bave ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom dužni su jednom godišnje omogućiti ovlaštenim kontrolnim tijelima da provedu postupak stručne kontrole. Stručna kontrola u Republici Hrvatskoj provodi se u skladu sa zakonskom regulativom, zahtjevima međunarodne norme HRN EN ISO/IEC 17065:2013 te dokumentacijom sustava upravljanja pojedinog kontrolnog tijela. Kada kontrolno tijelo provede stručnu kontrolu ekološke poljoprivredne proizvodnje te utvrdi da proizvođač poštuje sve zakonom propisane standarde ekološke proizvodnje, proizvođaču dodjeljuje certifikat koji potvrđuje da je proizvod, proces ili usluga proizveden u skladu sa standardima ekološke poljoprivrede. U ovome radu analizira se kako izgleda postupak stručne kontrole ekoloških poljoprivrednih proizvoda, koliko je ta kontrola opsežna te je li pouzdana, odnosno može li potrošač vjerovati ovome principu kontrole.

Ključne riječi: ekološka poljoprivredna proizvodnja, sustav kontrole, međunarodna norma, certificiranje u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji

Summary

Professional control and certification as a guarantee of product compliance with the standards of ecological agricultural manufacturing

Ecological agricultural manufacturing is an entire system in which the agricultural management is conducted in such a way that it protects the environment, encourages biological diversity, keeps the natural resources and carries out other actions to reduce the negative impact on the environment. Ecological agricultural manufacturing is regulated with many laws, decrees, regulations and standards in most countries. This means that the manufacturing has to be conducted according to the regulations, and the product or any part of the product cannot be labelled as eco, bio or organic if it does not come from ecological manufacturing. Because the products that originate from the process of ecological agricultural manufacturing are a special group of products that has a special label, it is important to control these groups of products. This paper observes the system of quality control of ecological agricultural products, and this control is conducted to guarantee the consumers that they are buying ecologically manufactured agricultural products. The subjects that deal with ecological agricultural manufacturing are obliged to enable the competent control authority to carry out the process of professional control once a year. Professional control in the Republic of Croatia is conducted according to law regulations, demands of international standard HRN EN ISO/IEC 17065:2013 and the documentation of the management system of every individual control authority. When the control authority conducts the professional control of ecological agricultural manufacturing and determines that the manufacturer respects all the standards of ecological manufacturing regulated by law, the manufacturer is allocated a certificate that affirms that the product, process or service is manufactured according to the standards of ecological manufacturing. This paper shows what the process of professional control of ecological agricultural products looks like, how comprehensive the control is and is it reliable, that is can the consumer trust this principle of control.

Keywords: ecological agricultural manufacturing, the system of control, the international standard, professional certification of ecological agricultural products

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet i ciljevi istraživanja	2
1.2. Istraživačke hipoteze	3
1.3. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka u radu	3
1.4. Struktura rada	4
2. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA	5
2.1. Pojam ekološke poljoprivrede	5
2.2. Načela ekološke poljoprivredne proizvodnje	7
2.3. Ekološka poljoprivreda u Europi i svijetu	10
2.4. Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj nekad i danas	12
2.5. Mogućnosti, utjecaj i održivost ekološke poljoprivrede	17
2.6. Postupak stavljanja ekoloških proizvoda na tržište	19
2.7. Prepoznatljivost i dostupnost ekološkog proizvoda	20
3. AKREDITACIJA I OVLAŠTENJE KONTROLNOG TIJELA ZA EKOLOŠKU POLJOPRIVREDNU PROIZVODNJU	23
3.1. Zaštita potrošača	23
3.2. Sustavi kontrole kvalitete	25
3.3. Međunarodna norma HR EN ISO/IEC 17065:2013	26
3.4. Akreditacija sustava kvalitete	27
3.5. Ovlaštenje nadležnog ministarstva	29
3.6. Kontrolna tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju	31
4. PROVEDBA STRUČNE KONTROLE U EKOLOŠKOJ POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI NA PRIMJERU KONTROLNOG TIJELA BIOTER D.O.O.	34
4.1. Ekološki proizvođači, trgovci i prerađivači	34
4.2. Postupak stručne kontrole u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji	36
4.3. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u biljnoj proizvodnji	40
4.4. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole kod uzgoja životinja	42
4.5. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u preradi	44
4.6. Ekološki certifikat	46
4.7. Rasprava	50
5. ZAKLJUČAK	54
POPIS LITERATURE	56
POPIS TABLICA	60
POPIS SLIKA	61
POPIS GRAFIKONA	62

1. UVOD

Pod ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom podrazumijeva se oblik poljoprivredne proizvodnje koji se javlja kao reakcija na negativne posljedice do kojih je dovela konvencionalna poljoprivredna proizvodnja. Pritom se ne misli na povratak na staru poljoprivrednu proizvodnju kakvom su se bavili ljudi u prošlosti, već na poljoprivredu koja poštuje načela prirode, štiti zdravlje čovjeka i okoliša, ne koristi štetna zaštitna sredstva te čuva vrijedne neobnovljive resurse za buduće generacije. Ekološka poljoprivreda suvremeni je oblik poljoprivredne proizvodnje koji je organiziran u skladu s idejom održivog razvoja.

U svijetu je broj poljoprivrednih proizvođača koji se odlučuju na ekološku proizvodnju sve veći, a s obzirom na to da je hrvatska zakonska regulativa vezana za ekološku poljoprivredu usklađena s direktivama Europske unije, ekološki proizvođači imaju pred sobom veliko europsko tržište (Mešić i sur., 2016). Porast ekološke poljoprivredne proizvodnje zamjetan je i u Republici Hrvatskoj pa je tako moguće pratiti višestruk porast broja poljoprivrednika koji se bave ekološkom poljoprivredom od 2013. godine naovamo.

Kako ne bi došlo do raznovrsnih malverzacija te kako bi se potrošačima osiguralo da zaista kupuju ekološki proizvedene poljoprivredne proizvode, važna je kontrola takvih proizvoda. Ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom za tržište mogu se baviti samo oni gospodarski subjekti koji su registrirani i čija proizvodnja podliježe nadzoru, odnosno postupku stručne kontrole.

Kontrolu ekološke poljoprivredne proizvodnje provode ovlaštena kontrolna tijela, a ista je obavezna jednom godišnje za sve gospodarske subjekte u sustavu ekološke poljoprivredne proizvodnje. Kontrolna tijela gospodarski su subjekti koje akreditira Hrvatska akreditacijska agencija prema međunarodnoj normi HRN EN ISO/IEC 17065:2013 - Ustrojstvo certifikacijskih tijela za proizvode, a ovlaštenje za rad daje im Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske. Radi se o neovisnim i stručnim kontrolnim tijelima koja, osim što sama provode stroge kontrole, podliježu strogim zakonskim regulativama, obveznim redovnim i izvanrednim kontrolama i mogu i sama snositi sankcije u slučaju da se utvrdi da je njihovo postupanje nepravilno.

Kada se proizvođač odluči baviti ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom, potreban mu je certifikat kojim dokazuje da proizvodi eko proizvod. Nakon što kontrolno tijelo provede stručnu kontrolu ekološke poljoprivredne proizvodnje te utvrdi da proizvođač poštuje sve zakonom propisane standarde ekološke proizvodnje, dodjeljuje mu Potvrđnicu odnosno Certifikat, koji potvrđuje sukladnost proizvoda, procesa ili usluge sa standardima ekološke poljoprivrede. Certifikat omogućuje proizvođaču da stavi svoj proizvod na tržište kao ekološki proizveden poljoprivredni proizvod. Proizvođač svoj proizvod treba označiti europskim znakom ekološki proizvedenog poljoprivrednog proizvoda koji kupca informira da kupuje ekološki proizveden proizvod, ali mu je i jamstvo da se radi o kontroliranom proizvođaču ekoloških proizvoda.

1.1. Predmet i ciljevi istraživanja

S obzirom na to da se sve više proizvođača okreće ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, a i svake je godine sve više poljoprivrednih površina prijavljeno u sustav ekološke proizvodnje te da je proizvođač upoznat i zainteresiran za kupnju ekološkog proizvoda, predmet istraživanja ovog rada je sustav kontrole kvalitete ekoloških poljoprivrednih proizvoda. Predmet istraživanja je i istražiti interese, prava i obveze svih dionika takvog procesa, od proizvođača, zakonodavca, kontrolnog tijela pa do kupca, odnosno potrošača ekološkog poljoprivrednog proizvoda.

Ciljevi ovog istraživanja su:

1. Procijeniti mogućnosti, utjecaj i održivost ekološke poljoprivredne proizvodnje naspram konvencionalne proizvodnje poljoprivrednih proizvoda.
2. Istražiti postupak akreditacije i ovlaštenja kontrolnih tijela u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji.
3. Istražiti kako se provodi postupak stručne kontrole i certifikacije ekoloških poljoprivrednih proizvoda te koja je svrha tog postupka.
4. Procijeniti važnost gospodarskog subjekta ovlaštenog za kontrolu i certifikaciju ekoloških poljoprivrednih proizvoda, kao dionika u sustavu ekološke poljoprivredne proizvodnje.

5. Procijeniti je li certifikat dovoljno jamstvo sukladnosti proizvoda sa standardima ekološke poljoprivrede i jesu li ga potrošači prepoznali i uvažili.

1.2. Istraživačke hipoteze

U radu se ispituju sljedeće hipoteze:

Hipoteza 1: Akreditacija i ovlaštenje nadležnog Ministarstva jamstvo su stručne i tehničke osposobljenosti za rad tijela za ocjenjivanje sukladnosti proizvoda.

Pod pojmom akreditacije misli se na ocjenu koju daje akreditacijsko tijelo, a kojom se pokazuje da je tijelo osposobljeno za rad u području ocjenjivanja sukladnosti proizvoda. Hrvatska akreditacijska agencija izdaje akreditaciju tijelu za ocjenjivanje sukladnosti proizvoda te nakon toga tijelo traži ovlaštenje od Ministarstva poljoprivrede Republike Hrvatske. Nakon što Ministarstvo provjeri je li tijelo zadovoljilo sve propisane uvjete, izdaje mu ovlaštenje za rad. U radu se želi evaluirati jesu li akreditacija i ovlaštenje Ministarstva jamstvo stručne i tehničke osposobljenosti za rad tijela za ocjenjivanje sukladnosti proizvoda.

Hipoteza 2: Postupak stručne kontrole je objektivan sustav provjere i potvrđivanja sukladnosti proizvoda.

U radu je analiziran postupak stručne kontrole ekoloških poljoprivrednih proizvoda na primjeru ovlaštenog kontrolnog tijela Bioter kontrole koje djeluje u sklopu poduzeća Bioter d.o.o. na adresi Ivana Generalića 3 u Koprivnici. Analiziran je postupak stručne kontrole, navedeno koliko je kontrola opsežna i od kojih se koraka sastoji, a sve kako bi se utvrdilo je li postupak stručne kontrole objektivan sustav provjere i potvrđivanja sukladnosti proizvoda.

1.3. Izvori podataka i metode prikupljanja podataka u radu

Izvori podataka su podaci dobiveni iz knjiga, članaka, zakona i relevantnih internet stranica na hrvatskom i engleskom jeziku koji se bave ekološkom poljoprivrednom

proizvodnjom i zakonima koji se odnose na to područje. Prikupljene informacije podvrgnute su kritičkoj evaluaciji. Informacije dobivene u već ranije provedenim istraživanjima sažete su u ovaj rad. Korištene su i induktivna, deduktivna i statistička metoda te metode analize i sinteze.

1.4. Struktura rada

Diplomski rad podijeljen je na pet glavnih poglavlja, a svako od njih podijeljeno je na potpoglavlja. Prvo poglavlje je Uvod. Uvod daje širu sliku o temi rada i čitatelja upoznaje s predmetom rada, ciljevima rada, istraživačkim hipotezama, metodama rada te strukturom rada. Drugo poglavlje je Ekološka poljoprivredna proizvodnja. Ovo poglavlje objašnjava što je to ekološka poljoprivredna proizvodnja te daje pregled relevantnih informacija potrebnih za razumijevanje ekološke poljoprivredne proizvodnje i stanje ekološke poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj.

Treće poglavlje je Akreditacija i ovlaštenje kontrolnog tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju. U trećem poglavlju govori se o zaštiti potrošača, sustavima kontrole kvalitete, međunarodnoj normi HR EN ISO/IEC 17065:2013, o akreditaciji sustava kvalitete, ovlaštenju koje daje nadležno ministarstvo te kontrolnim tijelima za ekološku poljoprivrednu proizvodnju. Četvrto poglavlje je Provedba stručne kontrole u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji na primjeru ovlaštenog kontrolnog tijela Bioter kontrole koje djeluje u sklopu poduzeća Bioter d.o.o. na adresi Ivana Generalića 3 u Koprivnici. U ovome poglavlju govori se o ekološkim proizvođačima, trgovcima i prerađivačima te se objašnjava postupak stručne kontrole u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji. Nakon toga navode se postupci i dokumenti koji su objekt stručne kontrole u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, ekološkom uzgoju životinja te u ekološkoj preradi. Naposljetku, govori se o ekološkim certifikatima koji su na snazi u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Peto poglavlje je Zaključak.

2. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA

Poljoprivreda je stara gotovo kao i sama povijest čovjekova života na planetu Zemlji budući da je prvotni čovjekov nagon bio nagon za hranom i pićem. Prije tri milijuna godina, u predagrikulturnom dobu, ljudi su sakupljali hranu, bavili se lovom i ribolovom, a oko 10.000 godina prije Krista počelo je agrikulturno doba u kojemu je čovjek napustio nomadski način života i počeo obrađivati tlo. S vremenom je počeo uzgajati biljke koje su mu bile potrebne za hranu, a nakon toga i držati životinje. Novo, agroindustrijsko doba, počelo je prije oko 150 godina kada je čovjek shvatio da može dodavati kemikalije u tlo i tako povećati prinos biljaka. No korištenje kemikalija uzrokovalo je i brojne probleme pa je jedan od najvažnijih zadataka bio pronaći alternativu dotadašnjoj konvencionalnoj poljoprivredi. Sredinom 80-ih godina počinje se sve snažnije promišljati o ekološkoj poljoprivredi te zelenoj, ekološki prihvatljivoj poljoprivredi kao njezinoj sastavnici (Kisić, 2014). U ovome poglavlju analizira se što je to ekološka poljoprivredna proizvodnja i druge važne informacije vezane za ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

2.1. Pojam ekološke poljoprivrede

Poljoprivredna proizvodnja predstavlja vrlo složen proces u koji je potrebno uložiti mnogo vještina i znanja, ali i mnogo truda. Suvremena konvencionalna poljoprivreda jedna je od najvažnijih gospodarskih grana, no ona je i jedan od najvećih onečišćivača cjelokupnog okoliša. Zbog spoznaje o brojnim negativnim utjecajima konvencionalne poljoprivrede na čovjekovo zdravlje, ali i zdravlje okoliša kao cjeline, javila se težnja za razvojem ekološke poljoprivrede (Srpak, Zeman, 2018).

Način proizvodnje koji se danas smatra ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom tisućljećima je bio temelj poljoprivrede. Primjerice, ljudi su tisućljećima kao gnojivo koristili isključivo organska gnojiva životinjskog podrijetla ili su im pomagale rijeke koje su poplavile tlo i donosile hranjive tvari na njegovu površinu. Jedan je to od glavnih razloga zbog kojih su se neke od najuspješnijih civilizacija kroz povijest naseljavale iznad plavljenih ravnica (Kisić, 2014). Stoga se može reći da je odabir bavljenja ekološkom

poljoprivrednom proizvodnjom oblik vraćanja korijenima poljoprivredne proizvodnje – povratak na prvotni, održiv i zdraviji oblik poljoprivrede.

Cifrić (2003) smatra da je ekološka poljoprivredna proizvodnja stvarna alternativa konvencionalnoj, industrijskoj poljoprivredi. Od konvencionalne poljoprivrede razlikuje se i u činjenici da se konvencionalna poljoprivreda temelji na velikim unosima izvan farme, a ekološka poljoprivreda zahtijeva što manje unose izvan farme (Kisić, 2014). Postoje brojne definicije ekološke poljoprivrede. Tako ekološka poljoprivreda „predstavlja poljoprivredu koncipiranu tako da štiti tlo, vodu, zrak, biljne i animalne te genetske resurse, nije za okoliš degradirajuća, tehnički je primjerena, ekonomski opstojna, a socijalno prihvatljiva“ (Kisić, 2014: 50). Puđak i Bokan (2011: 139) navode da je ekološka poljoprivreda „poljoprivredna metoda koja proizvodi hranu iz zdrave i cjelovite zajednice zemlje i biljaka bez upotrebe mineralnih gnojiva, GM organizama, pesticida i drugih sintetičkih kemijskih preparata“. Cifrić (2003) ovim definicijama dodaje i etičku komponentu pa je ekološka poljoprivreda oblik poljoprivredne proizvodnje kojemu je cilj postići etički prihvatljivu, ekološki čistu te socijalno pravednu i u gospodarskom smislu isplativu proizvodnju. Dakle, ekološka poljoprivreda nije samo zdravija za čovjeka i okoliš, već je to oblik poljoprivredne proizvodnje koji je pravedniji za sve stanovnike svijeta.

Prema načelima Europske unije, ekološka se poljoprivredna proizvodnja definira kao: „sveobuhvatni sustav upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima i proizvodnjom hrane koji ujedinjuje najbolju praksu zaštite okoliša, visoku razinu biološke raznolikosti, očuvanje prirodnih resursa, primjenu visokih standarda za dobrobit životinja i proizvodne metode koje su prikladne s obzirom na to da neki potrošači prednost daju proizvodima proizvedenim uz primjenu prirodnih tvari i procesa“ (UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 od 28. lipnja 2007. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda i stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91). Ova je definicija danas općeprihvaćena te se koristi kao polazište u raspravama o ekološkoj poljoprivredi.

Pojam ekološka poljoprivreda još se uvijek ponekad koristi kao sinonim izrazima biološka poljoprivreda te organska poljoprivreda. No izraz „biološka“ označuje da se radi o nečemu što je povezano sa živim organizmima – stoga je sva poljoprivreda zapravo biološka poljoprivreda. Riječ „organska“ također označuje da se umjesto korištenja

neorganskih sredstava (npr. mineralna gnojiva, pesticidi) koriste ono što se može pronaći u prirodi (npr. stajski gnoj) (Znaor, 1996). Ova se dva izraza još uvijek ponekad koriste, no mnogo je bolje koristiti izraz ekološka poljoprivreda, što se vidi i iz zakona i propisa koji su u hrvatskom jeziku izraze biološka poljoprivreda i organska poljoprivreda istisnuli iz uporabe.

Tri su temeljna cilja ekološke poljoprivredne proizvodnje. Prvi je da se treba uspostaviti održiv sustav upravljanja poljoprivredom. To je sustav koji daje mogućnost očuvanja prirode; održava, ali i poboljšava zdravlje tla, životinja i biljaka i doprinosi održavanju ravnoteže te čuva visoku razinu bioraznolikosti. U održivom sustavu upravljanju poljoprivredom svi se resursi koriste odgovorno te se poštuju visoki standardi vezani za dobrobit životinja. Drugi je cilj proizvodnja visokokvalitetnih proizvoda, a treći je zadovoljiti potrebe proizvođača za raznovrsnim proizvodima. Pritom se u procesu proizvodnje ne šteti okolišu ili zdravlju ljudi, biljaka i životinja (UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 od 28. lipnja 2007. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda i stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91).

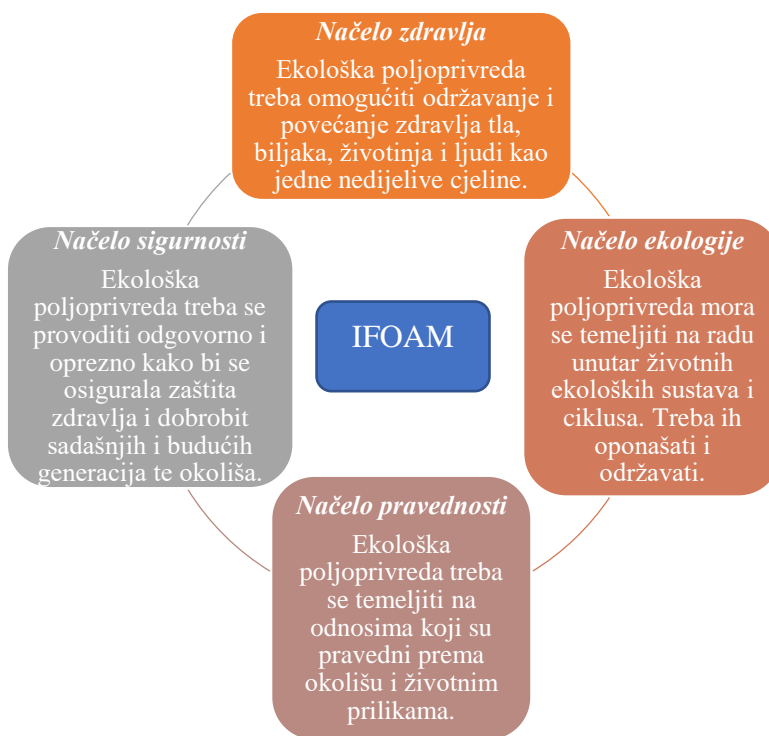
Osim navedenih ciljeva, ekološka poljoprivredna proizvodnja omogućuje doprinosi neotrovnom okolišu, to jest sprečava utjecaj otrova koji se koriste u neekološkoj poljoprivredi na okoliš. Ovaj oblik poljoprivrede omogućuje kratke distribucijske kanale i potiče lokalnu poljoprivrednu proizvodnju u različitim dijelovima Europske unije. Također, potiče se očuvanje rijetkih i autohtonih vrsta, razvija se biljni genetski materijal koji odgovara specifičnostima ekološke poljoprivrede te se potiče ekološki uzgoj bilja koji je preduvjet za ostvarivanje povoljnog gospodarskog utjecaja ekološke poljoprivrede (UREDBA (EU) 2018/848 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 30. svibnja 2018. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda te stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007).

2.2. Načela ekološke poljoprivredne proizvodnje

Postoje brojni razlozi za prelazak na ekološku poljoprivrednu proizvodnju i osnaživanje tog segmenta poljoprivredne proizvodnje. Ti se razlozi obično dijele na etičke, ekonomske, ekološke, zdravstvene te socijalne. Ekološka je poljoprivredna proizvodnja

usmjerena samoodrživosti, prihvatljivija je za okoliš, omogućuje kruženje proizvoda gospodarstva te smanjuje korištenje vanjskih resursa. Doprinosi očuvanju bioraznolikosti (biljaka, životinja, kukaca, ptica, organizama tla...). Važna je i zato što omogućuje snažniju socijalnu svijest te pomaže da se osiguraju dobri uvjeti za rad svih zaposlenika, a tako omogućuje i veće povjerenje između kupaca i proizvođača (Beljo i sur., 2016). Danas je ekološka poljoprivredna proizvodnja sve zastupljenija, a na tržištu vlada sve veći interes za provjerenim prehrambenim proizvodima iz eko uzgoja. Međunarodno udruženje za razvoj ekološke poljoprivrede (IFOAM) smatra da postoje četiri temeljna načela ekološke poljoprivredne proizvodnje (načelo zdravlja, načelo ekologije, načelo sigurnosti te načelo pravednosti), kao što je prikazano na sljedećoj slici.

Slika 1. Načela ekološke poljoprivredne proizvodnje prema IFOAM

Izvor: Izrada autora prema Kisić, 2014: 54 prema Woodward i Vogtman, 2004

Načelo zdravlja nalaže da je ekološka poljoprivreda oblik poljoprivredne proizvodnje koji omogućuje da se sačuva i poveća zdravlje ljudi, ali i tla, biljaka i životinja jer oni čine jednu zajedničku cjelinu. Načelo sigurnosti nalaže da se ekološka poljoprivredna proizvodnja mora odvijati oprezno i odgovorno jer se samo takvom poljoprivrednom proizvodnjom omogućuje zaštita zdravlja te dobrobit za sadašnje, ali i buduće generacije. Ovo je načelo usklađeno s teorijom održivog razvoja koja promišlja i o očuvanju

prirodnih resursa za buduće generacije, a ne samo o njihovom iskorištavanju u sadašnjosti. Prema načelu pravednosti, ekološka poljoprivreda treba biti pravedna, to jest utemeljena na pravednom odnošenju prema okolišu i životnim prilikama. Naposljetku, načelo ekologije nalaže da se procesi u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji moraju temeljiti na radu usklađenom s ekološkim sustavima i ciklusima.

Različiti autori različito definiraju načela i ciljeve poljoprivredne proizvodnje, no svi imaju zajedničke početne pretpostavke. Cifrić (2003) navodi nekoliko ciljeva ekološke poljoprivredne proizvodnje:

- a) Ekološka poljoprivredna proizvodnja nastoji biti što zatvoreniji proizvodni sustav, organska proizvodnja i prerada nastoje se zatvoriti u prirodni ciklus zato što takva zatvorena proizvodnja znači da se iskorištavaju vlastite sirovine te da se pritom postižu minimalni gubitci.
- b) Nastoji se održati opća plodnost tla jer tlo je prirodni resurs na kojemu se odvija ekološka poljoprivredna proizvodnja. Ako se ne uspije održati plodnost tla, biljni svijet suočit će se s katastrofom, stoga je održanje plodnosti tla iznimno važan i racionalan cilj.
- c) Žele se suzbiti svi oblici zagađenja zato što je cilj očuvati okoliš i spriječiti potencijalna trovanja hranom.
- d) Smanjiti količinu utrošenih fosilnih goriva, stoga se ne koriste umjetna gnojiva i pesticidi. Mikroorganizmi se nastoje aktivirati organskim gnojivom.
- e) Stoka se uzgaja u prirodnim uvjetima čime se postiže višestruka korist; smanjuju se troškovi proizvodnje, kultivira se prirodni okoliš i slično.
- f) U proizvodnji hrane teži se smanjenju nepoželjnih tvari – tako se povećava kvaliteta proizvoda.
- g) Potiču se dodatne djelatnosti kao što su turizam, trgovina ili kućna radinost zato što se tako izbjegava industrijska monokultura koja je nastala razvojem industrijske poljoprivrede.

Dakle, ekološka poljoprivreda javlja se kao reakcija na probleme u okolišu do kojih je dovela konvencionalna poljoprivreda, a temeljni su joj ciljevi spriječiti daljnja zagađenja okoliša, pomoći mu u oporavku, osigurati sigurnost hrane, povećati zaštitu zdravlja osoba koje konzumiraju hranu, ali i učiniti okoliš zdravijim za sve ljude na svijetu. U ovome

obliku poljoprivrede ne koriste se štetne i nepoželjne kemikalije. Ekološka poljoprivreda je pravedniji oblik poljoprivrede zato što omogućuje očuvanje autohtonih sorti i daje mogućnost malim, lokalnim zajednicama da sudjeluju u proizvodnji.

2.3. Ekološka poljoprivreda u Europi i svijetu

Ekološka poljoprivreda počela se snažnije razvijati 80-ih godina prošlog stoljeća, a danas se tržište sve više otvara ekološki proizvedenim poljoprivrednim proizvodima pa je 2017. godine ukupno 1,4 % svjetskih poljoprivrednih površina bilo korišteno za ekološku poljoprivredu (Grgić i sur., 2019). Ekološka se poljoprivreda prakticira na svim kontinentima, ali najveća potražnja za proizvodima koji dolaze iz ekološke proizvodnje prisutna je u Europi te u Sjevernoj Americi. Određene nerazvijene zemlje koje se nalaze u Africi i Južnoj Americi tako se bave ekološkom proizvodnjom isključivo za izvoz na inozemna tržišta, a ne za vlastite potrebe (Kisić, 2014).

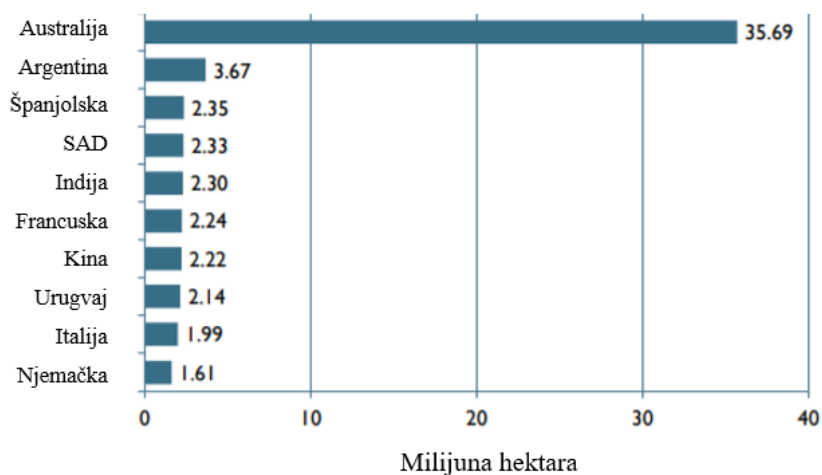
Općenito, u većini država članica Europske unije povećava se udio ekološke poljoprivrede u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji, a i sve je veća potražnja kupaca koji žele kupovati ekološki proizvedene poljoprivredne proizvode (UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 od 28. lipnja 2007. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda i stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91).

Posljednji detaljni podaci koji pružaju pregled stanja u ekološkoj poljoprivredi na globalnoj razini odnose se na 2019. godinu. Ekološka poljoprivredna proizvodnja u 2019. godini odvijala se u 187 zemalja. Ukupno je 72,3 milijuna hektara poljoprivrednog zemljišta bilo namijenjeno ekološkoj poljoprivredi, a oko 3,1 milijuna poljoprivrednika bavilo se ekološkom poljoprivredom (Willer i sur., 2021).

Najviše poljoprivrednog zemljišta namijenjenog ekološkoj poljoprivredi imala je Oceanija, 39,9 milijuna hektara, a slijedila je Europa sa 16,5 milijuna hektara. Latinska Amerika imala je 8,3 milijuna hektara za zemljišta za ekološku poljoprivredu, Azija 5,9 milijuna hektara, a Sjeverna Amerika 3,6 milijuna hektara. Afrika je imala 2 milijuna hektara poljoprivrednog zemljišta za ekološku poljoprivredu. Dakle, Oceanija je imala 50 % ukupnog udjela poljoprivrednog zemljišta za ekološku poljoprivredu u 2019. godini, a

Europa 23 % (Willer i sur., 2021). Sljedeći grafikon pokazuje deset zemalja s najvećim područjem poljoprivrednog zemljišta namijenjenog ekološkom uzgoju.

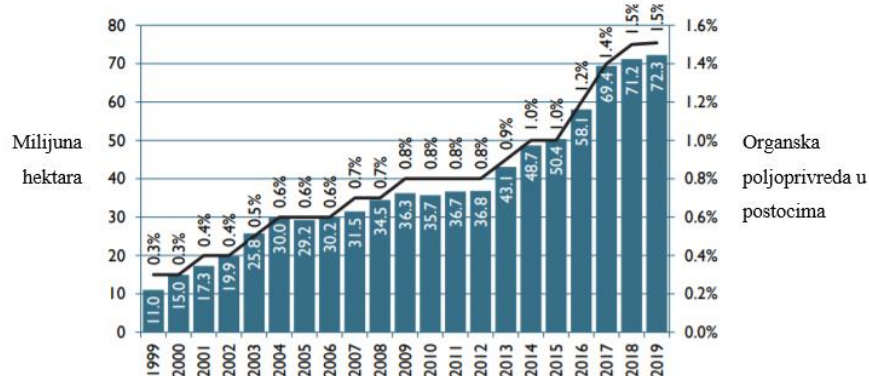
Grafikon 1. Deset zemalja s najvećim područjem poljoprivrednog zemljišta namijenjenog ekološkom uzgoju

Izvor: Willer i sur., 2021.

Kao što je vidljivo iz grafikona, Australija je zemlja koja ima najviše milijuna hektara zemljišta namijenjenog ekološkoj poljoprivredi, čak 35,69 hektara. U Europi, ističe se Španjolska koja ima 2,35 hektara takvog zemljišta. Od europskih zemalja, u deset zemalja s najviše milijuna hektara zemljišta za ekološku poljoprivredu, ubrojile su se i Francuska, Italija te Njemačka. Što se tiče zemljišta koje je namijenjeno ekološkoj poljoprivredi, samo 1,5 % ukupnog zemljišta na svijetu namijenjeno je ekološkoj poljoprivredi. Najveći postotak takvog zemljišta ima Oceanija, čak 9,6 %, a Europa ima 3,3 % zemljišta za ekološku poljoprivredu. Sljedeći grafikon prikazuje usporedbu stanja ekološke poljoprivrede u svijetu 1999. i 2019. godine, a kriterij usporedbe je broj hektara zemljišta namijenjenog ekološkoj poljoprivredi.

Grafikon 2. Stanje ekološke poljoprivrede u svijetu 1999. i 2019. godine

Izvor: Willer i sur., 2021.

Ako se stanje ekološke poljoprivrede na svjetskoj razini u 2019. godini usporedi s 1999. godinom, kada je 11 milijuna hektara zemljišta bilo namijenjeno ekološkoj poljoprivredi, vidi se značajan rast. Ako se gleda u postocima, od 1999. godine kada je ekološkoj poljoprivredi bilo namijenjeno 0,3 % zemljišta, u 2019. godini bilo je 1,2 % poljoprivrednog zemljišta za ekološku proizvodnju više – ukupno 1,5 % zemljišta.

No ove površine još nisu ni približno dovoljne te se očekuje daljnji rast broja površina namijenjenih isključivo ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji.

2.4. Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj nekad i danas

Kao i na globalnoj razini, i u Republici Hrvatskoj bilježi se porast zemljišta namijenjenih ekološkoj proizvodnji i broj proizvođača koji se bave ekološkom poljoprivredom. No razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj išao je vrlo sporo i imao je vrlo trnovit put. Naime, bilo je vrlo teško popularizirati ekološku poljoprivredu u znanstvenim krugovima zato što su brojni znanstvenici mislili da je poljoprivredna proizvodnja nemoguća ako se ne koriste konvencionalne agrokemikalije (Kisić, 2014).

Jedan od prvih hrvatskih znanstvenika koji je shvatio mogućnosti i vrijednost ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj bio je dr. sc. Pavao Krišković koji je među prvima na hrvatski jezik prevodio literaturu koja se bavi ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom. Važan utjecaj na razvoj ekološke poljoprivrede, ali i na njezin položaj u znanstvenim

institucijama, imao je prof. dr. sc. Jan Čížek koji je promovirao ekološku poljoprivredu na Agronomskom fakultetu u Zagrebu 90-ih godina prošlog stoljeća (Kisić, 2014). Grahovac (2005) smatra da se hrvatska ekološka poljoprivreda razvijala u tri razdoblja:

1. Do 1991. godine
2. Od 1991. godine do 2001. godine
3. Od 2001. godine do 2012. godine

U prvome razdoblju postavljeni su temelji za razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj budući da su se u tom razdoblju malobrojni proizvođači usudili okušati u ovome obliku poljoprivrede. Drugo razdoblje obilježeno je javljanjem nešto ozbiljnijeg zanimanja za ekološku poljoprivredu (npr. javljaju se prve trgovine zdrave hrane, udruge eko proizvođača i slično). U trećemu razdoblju počinje ozbiljno donošenje zakona koji se odnose na ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

Renko i Bošnjak (2009) su prije 13 godina utvrdili da hrvatsko tržište ekološki proizvedene hrane zaostaje za drugim tržištima zapadne Europe, a jedan od glavnih razloga za to bila je činjenica da se hrvatski proizvođači nisu prilagodili potrošačima ni proizvodima, a ni lokacijom – potrošači tada nisu mogli prepoznati mjesta na kojima se prodaje ekološki proizvedena hrana.

No danas se svake godine bilježi značajan rast poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Tako je od 2013. do 2020. godine povećana količina poljoprivrednih površina namijenjena ekološkom uzgoju i to za ukupno 67.999 hektara. Godišnja je vrijednost hrvatskog tržišta ekoloških proizvoda 99 milijuna eura, a 2020. godini se u Hrvatskoj 5.937 subjekata (fizičkih ili pravnih osoba) bavilo ekološkom poljoprivredom. Od toga broja, bilo je 5.548 subjekata koji se bave ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom te 389 subjekata koji se bave ekološkom preradom (Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020.). Rast broja subjekata u području ekološke poljoprivredne proizvodnje i prerade u razdoblju od 2013. do 2020. godine prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 1. Rast broja subjekata koji se bave ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom i preradom od 2013. do 2020. godine

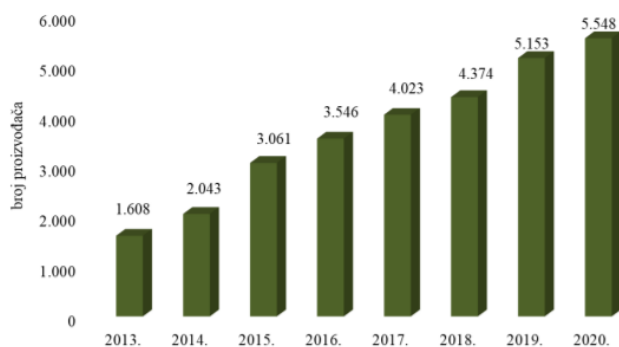
Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Poljoprivredni proizvođači	1.608	2.043	3.061	3.546	4.023	4.374	5.153	5.548
Prerađivači	181	237	320	312	357	368	395	389
Ukupno	1.789	2.280	3.381	3.858	4.380	4.742	5.548	5.937

Izvor: Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Izvor: Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. Preuzeto s: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2021_12_15_Zeleno_izvje%C5%A1%C4%87e_2020.pdf (27. 11. 2021.)

Kao što je vidljivo u tablici, od 2013. do 2020. godine u Hrvatskoj je prisutan kontinuiran trend rasta broja poljoprivrednih proizvođača i prerađivača koji se bave ekološkim uzgojem i ekološkom preradom. Tako je u razdoblju od sedam godina broj poljoprivrednih proizvođača povećan s 1.608 (2013. godina) na 5.548 (2020. godina), a broj prerađivača s 181 na 389. Osim samog rasta broja proizvođača i prerađivača u segmentu ekološke poljoprivredne proizvodnje, narastao je i broj subjekata koji su upisani u Upisnik u ekološkoj proizvodnji, što je prikazano sljedećim grafikonom.

Grafikon 3. Rast broja proizvođača upisanih u Upisnik u ekološkoj proizvodnji od 2013. do 2020. godine

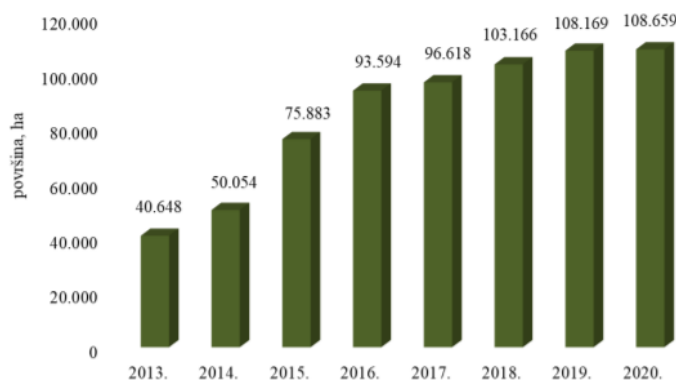

Izvor: Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. Preuzeto s: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2021_12_15_Zeleno_izvje%C5%A1%C4%87e_2020.pdf (27. 11. 2021.)

Broj subjekata koji se upisuju u Upisnik u ekološkoj proizvodnji od 2013. do 2020. godine kontinuirano raste pa je s početnih 1.608 subjekata upisanih u Upisnik u 2013. narastao

na 5.548 subjekata upisanih u Upisnik u 2020. godini. Porast je vidljiv i u povećanju poljoprivredne površine koja je namijenjena ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, što je prikazano sljedećim grafikonom.

Grafikon 4. Rast poljoprivredne površine na kojoj se provodi ekološka proizvodnja u razdoblju od 2013. do 2020. godine

Izvor: Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. Preuzeto s: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2021_12_15_Zeleno_izvje%C5%A1%C4%87e_2020.pdf (27. 11. 2021.)

Poljoprivredna površina koja je namijenjena ekološkom uzgoju u 2020. godini više je nego duplo veća nego u 2013. godini. U 2013. godini svega je 40.648 hektara bilo namijenjeno ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, a 2020. godine ekološkoj poljoprivredi namijenjeno je 108.659 hektara poljoprivredne površine.

Iako Hrvatska ima brojne prirodne resurse (klimatska različitost, reljefna različitost, čisto tlo i druga prirodna bogatstva) koja pogoduju razvoju ekološke poljoprivrede, još uvijek nije iskorišten ni dio mogućnosti za njen razvoj. Proizvođači se susreću s nizom problema koje tek treba riješiti; primjerice nedovoljna educiranost, visoka cijena nadzora i certificiranja te visoki troškovi koji nastaju pri ekološkoj poljoprivredi u odnosu na troškove konvencionalne poljoprivrede (Petljak, 2011). No hrvatska ekološka poljoprivreda ima i druge snage i slabosti, kao što je vidljivo u sljedećoj tablici.

Tablica 2. Snage i slabosti hrvatske ekološke poljoprivrede

SNAGE (STRENGTHS)	SLABOSTI (WEAKNESSES)
Postojanje zakonske regulative, sustava nadzora i certifikacije ekološke proizvodnje.	Nedovoljna institucionalna suradnja među ministarstvima u Vladi RH.
Postojanje Odjela ekološke poljoprivrede i Uprave za ruralni razvoj pri resornom ministarstvu.	Zapuštenost poljoprivrednog zemljišta, minirana zemljišta i rastrkanost parcela.
Osnivanje Hrvatske poljoprivredne komore.	Previše administracije za ekološke proizvođače.
Postojanje regionalnih operativnih programa.	Česte izmjene zakona i razvojnih strategija.
Udruge ekoloških proizvođača (znanje i iskustvo stvarano dugogodišnjim praktičnim radom).	Prostorno planiranje koje nije u funkciji ruralnog razvoja.
Postojanje javne poljoprivredne savjetodavne službe za ekološku poljoprivredu (HPK).	Ekološki proizvođači nemaju prednost pri kupnji državnog zemljišta ili dodjeli u najam ili koncesiju.
Postojanje smjerova za ekološku poljoprivredu u hrvatskom srednjem i visokom školstvu.	Administrativno određivanje cijene stručne kontrole i certificiranja.
Uključivanje civilnog društva u razvoj ekološke poljoprivrede.	Manipuliranje pojmom „EKO“ u promidžbene svrhe.
Ekološki čiste poljoprivredne površine pogodne za razvoj ekološke poljoprivrede.	Mali broj ekoloških poljoprivrednih udruga i zadruga.
Veliki broj zaštićenih prirodnih područja i visok stupanj očuvanosti okoliša.	Slaba razvijenost i organiziranost civilnog društva (NVO), općenito, a posebice u ruralnim područjima.
GMO slobodne županije u Hrvatskoj.	Nedostatak edukacije i promidžbe.
Postojanje županijskih javnih ustanova za zaštićena prirodna područja.	Nepostojanje znanja o ekološkoj ekonomiji.
Razvijena stočarska proizvodnja i dostupnost stajskog gnoja za biljnu proizvodnju.	Nedovoljno poznavanje relevantnih propisa od strane ekoloških proizvođača (temeljnih i pratećih).
Trećina teritorija Hrvatske prekrivena je šumama koje su međunarodno certificirane.	Nedostatak kvalitetne radne snage u poljoprivredi.
Povoljan geografski položaj unutar Europe (dobra prometna povezanost).	Dugogodišnji trend depopulacije ruralnog prostora.
Veza ekološke poljoprivrede i turizma.	Visoki troškovi ekološke proizvodnje, upitna profitabilnost.
Očuvani tradicionalni oblici povrtlarske proizvodnje (središnja Hrvatska).	Problem nabavke repromaterijala u ekološkoj poljoprivredi.

Izvor: Rengel, 2013

Brojne snage omogućuju razvoj hrvatske ekološke poljoprivrede, dok ju s druge strane slabosti koče u punom razvoju. Primjerice, u Hrvatskoj postoje kvalitetne zakonske regulative koje se odnose na ekološku poljoprivredu i certificiranje u ekološkoj poljoprivredi, no problem je što se ekološki proizvođači suočavaju s previše administrativnih zadataka za koje nemaju dovoljno znanja s obzirom na to da ne postoje adekvatne edukacije. Općenito, najvećom snagom hrvatske ekološke poljoprivrede mogu se smatrati kvalitetni prirodni resursi, a najvećom slabošću izostanak adekvatnih znanja i edukativnih programa u segmentu ekološke poljoprivrede. Sve institucije koje su zadužene za povećanje postotka ekoloških poljoprivrednika u Hrvatskoj suočene su sa zadatkom prevladavanja slabosti i iskorištavanja snaga kako bi Hrvatska postala zemlja s visokorazvijenom ekološkom poljoprivredom.

2.5. Mogućnosti, utjecaj i održivost ekološke poljoprivrede

Iako se ekološka poljoprivreda često promatra kao oblik poljoprivredne proizvodnje koji je u potpunosti suprotan i drugačiji od konvencionalne poljoprivrede, njezin smisao nije poricanje ili odbacivanje postignuća konvencionalne poljoprivrede. Ekološka poljoprivreda prihvaća dostignuća konvencionalne poljoprivrede, no nastoji pronaći ekološki prihvatljivija rješenja kada god je to potrebno i kada se to može učiniti. Pogrešno je misliti da je ekološka poljoprivreda povratak na način uzgoja naših baka i djedova. Ekološka poljoprivreda dio je suvremene poljoprivredne proizvodnje, trgovine i poljoprivredne znanosti, a u temelju su joj najnovija znanstvena postignuća (Kovačević, Japundžić, 2019). Dakle, ekološka poljoprivreda nije vraćanje na prvotne, „početne postavke“ i obradu zemlje bez ikakvih znanja ili tehnologije, baš suprotno, to je suvremeni koncept poljoprivrede koji teži održivoj i sigurnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

Ekološka poljoprivreda ima potencijal koji je potreban kako bi se namirile svjetske potrebe za hranom uz održivo korištenje resursa. Da bi se izbjegle štetne posljedice konvencionalne poljoprivrede, potrebno je hitno usvojiti prakse ekološke poljoprivredne proizvodnje jer se tako čuva zdravlje ljudi, ali i ublažavaju se klimatske promjene. Dakle, ekološka poljoprivreda put je prema održivom razvoju cijeloga čovječanstva (Satish, Bhaveshananda, Sengupta, 2012). Stoga je održiv razvoj, razvoj kojemu je interes očuvati resurse planeta Zemlje i za buduće generacije, moguć samo uz primjenu ekološke poljoprivrede.

Ekološka poljoprivreda ima pozitivan utjecaj na čovječanstvo u cjelini. U sljedećoj tablici prikazane su dobrobiti ekološke poljoprivrede.

Tablica 3. Dobrobiti ekološke poljoprivrede

Dobrobiti ekološke poljoprivrede	
Aspekt dobrobiti	Doprinos ekološke poljoprivrede ostvarivanju dobrobiti
Blagostanje	Poljoprivrednici koji se odlučuju za ekološku poljoprivredu često su vezani za taj oblik poljoprivrede svojim vrijednostima i uvjerenjima. Brojni od njih cijene ekološki integritet, a bavljenje ekološkom poljoprivredom omogućuje malim

	poljoprivrednicima poboljšanje egzistencije te je preduvjet sigurnosti hrane u zajednici.
Korištenje vode, energije i tla	Ekološka poljoprivreda osigurava dovoljno hrane, a istovremeno smanjuje negativan utjecaj na okoliš. Odgovorna ekološka poljoprivreda također povećava kvalitetu vode i tla, energetski je učinkovitija pa doprinosi smanjenju emisije stakleničkih plinova.
Biotehnologija	Ekološka poljoprivreda koristi inovativne tehnike kako bi se proizvodnja odvijala bez korištenja herbicida i drugih štetnih tvari.
Povećanje prinosa	Novi načini uzgoja koji se koriste u ekološkoj poljoprivredi, primjerice zelena gnojidba i novi načini rotacije kultura, doprinose povećanju prinosa.
Analiza životnog ciklusa	Analiza životnog ciklusa često je korištena za procjenu učinkovitosti prelaska na ekološku poljoprivredu.
Obrazovanje, treninzi i novi načini udruživanja	Stvaranje mreže poljoprivrednika koji se bave ekološkom proizvodnjom dovodi do stvaranja platforme namijenjene inovacijama i lokalnim promjenama. Poljoprivrednici postaju angažirani te dolazi do kooperativnog kolektivnog upravljanja. znanja i učenja doprinosi stvaranju održivijih i otpornijih poljoprivrednih modela.
Manja emisija stakleničkih plinova	Povećava se opskrba obnovljivim izvorima energije i smanjuje se emisija stakleničkih plinova.
Biomasa	Povećava se učinkovitost korištenja biomase.

Izvor: Izrada autora prema Fritzen Cidón, Schmitt Figueiró, Schreiber, 2021.

Kao što se vidi u prethodnoj tablici, ekološka poljoprivreda ima iznimno pozitivan utjecaj na cijelo društvo. Osim što doprinosi zaštiti okoliša i zdravlja ljudi, ekološka poljoprivredna proizvodnja potiče poljoprivrednike na angažiranost, obrazovanje i međusobnu suradnju. Sve su to koraci koji su nužni za osnaživanje cjelokupne poljoprivredne proizvodnje.

Na globalnoj razini još uvijek postoji širok spektar mogućnosti u pogledu razvoja ekološke poljoprivrede budući da se vrlo mali postotak poljoprivrednog zemljišta koristi

za ekološku poljoprivredu, što je detaljnije objašnjeno u trećem poglavlju. U Hrvatskoj postoje brojni prirodni preduvjeti koju našu zemlju čine odličnom platformom za razvoj ekološke poljoprivrede, posebice zato što se velik dio poljoprivrednih dobara uvozi, a proizvodi nositelji oznaka eko proizvod nužni su i za turistički sektor. „S obzirom na to da je još u velikoj mjeri ovisna o uvozu hrane, nužno je intenzivirati napore za odgovarajuće vrednovanje te resursne osnove s ciljem proizvodnje organski uzgojenih proizvoda, tzv. zdrave hrane, to više što je riječ o eminentno turističkoj zemlji koja mora zadovoljiti i povećane sezonske potrebe turističkog tržišta, koje upravo i daje prednost takvim proizvodima“ (Pejnović, Ciganović, Valjak, 2012: 156).

2.6. Postupak stavljanja ekoloških proizvoda na tržište

Prije nego što uopće neki proizvod dobije status eko proizvoda, njegov proizvođač podložan je strogim kontrolama ovlaštenih kontrolnih tijela. Kada su zadovoljena sva stroga pravila i proizvod je dobio status eko proizvoda, spreman je za stavljanje na tržište.

Na tržište Europske unije mogu se staviti i ekološki proizvodi iz trećih zemalja, pod uvjetom da su usklađeni s pravilima koja vrijede za ekološke proizvode u Europskoj uniji. Također, svi subjekti koji sudjeluju u proizvodnji tih proizvoda te čak i izvoznici morali su biti podvrgnuti kontroli koju provode kontrolna tijela ili ustanove, a isto tako izvoznik koji želi staviti na tržište Europske unije svoj proizvod mora biti u bilo kojemu trenu spreman uvoznicima i nacionalnim tijelima predložiti pisane dokaze koji omogućuju provedbu potrebnih kontrola (UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 od 28. lipnja 2007. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda i stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91).

Hrvatski eko-proizvodi mogu se plasirati na strana tržišta, posebice na tržište Europske unije koje je mnogo veće od hrvatskog tržišta, no pri tom se plasmanu suočavaju s velikom konkurencijom. Iako je europsko tržište veliko i na njemu je prisutna velika potražnja za eko proizvodima, također je prisutna i velika ponuda eko proizvoda (Rengel, 2013). Rengel (2013) nadalje smatra da bi hrvatski proizvođači ekoloških poljoprivrednih proizvoda mogli pobijediti u borbi s tom konkurencijom kada bi svojim ekološkim proizvodima dodali novu, dodanu vrijednost. Predlaže da hrvatski proizvođači iz bogate

palette autohtonih i izvornih domaćih proizvoda odaberu neki te ga proizvode u skladu s načelima ekološke poljoprivredne proizvodnje. Proizvodi bi također trebali biti upakirani u privlačnu ambalažu, a za sam plasman na tržište trebalo bi razraditi dobru marketinšku strategiju koja uključuje raznovrsne načine oglašavanja.

2.7. Prepoznatljivost i dostupnost ekološkog proizvoda

Kako bi potrošači mogli prepoznati da se radi o ekološki proizvedenom poljoprivrednom proizvodu, takav proizvod mora se jasno označiti. Također, da bi proizvod uopće bio prepoznat kao ekološki proizvod, potrebno mu je dodijeliti certifikat kojim se dokazuje da je cijeli proces proizvodnje (uzgoj, skladištenje, transport, distribuciju i označavanje) proizvođač odradio u skladu sa zakonskim regulativama te da ga nadziru ovlaštena kontrolna tijela (Mešić i sur., 2016). Dakle, proizvode je, da bi bili prepoznatljivi na tržištu, potrebno adekvatno označiti. Označavanje „znači svaki izraz, riječ, detalj, zaštitni znak, zaštićeni naziv ili simbol koji se odnosi ili se nalazi na bilo kakvom pakiranju, dokumentu, obavijesti, etiketi, tabli, prstenu ili omotu koji ide uz proizvod ili se na njega odnosi“ (UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 od 28. lipnja 2007. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda i stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91).

Što se tiče prerađene hrane, ona bi se trebala označavati eko znakom samo ako su u njoj svi ili gotovo svi sastojci ekološkog podrijetla. Kod prerađene hrane koja u manjoj mjeri sadrži ekološke poljoprivredne proizvode, bilo bi dobro na popisu sastojaka istaknuti da su određeni sastojci proizvoda eko podrijetla. Označavanje ekoloških poljoprivrednih proizvoda trebalo bi biti vrlo strogo i precizno. Primjerice, logotip EU trebao bi se nalaziti na svoj zapakiranoj ekološkoj hrani koja je proizvedena na području Europske unije, a korištenje europskog eko logotipa ne treba biti prepreka korištenju i nacionalnih ili privatnih eko logotipa. Smatra se da je proizvod adekvatno označen izrazom koji upućuje na to da se radi o ekološkom proizvodu ako „su pri označivanju u promidžbenim materijalima ili komercijalnim ispravama taj proizvod, njegovi sastojci ili sirovine za hranu za životinje opisani riječima iz kojih kupac može vidjeti da su taj proizvod, njegovi sastojci ili sirovine dobiveni u skladu s pravilima“ koja vrijede za ekološke poljoprivredne

proizvode, a proizlaze iz Uredbe vijeća (EZ) br. 834/2007 i drugih zakona (UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 od 28. lipnja 2007. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda i stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91). Sve navedeno nužno je kako bi se očuvalo povjerenje potrošača u ekološke poljoprivredne proizvode. Znakovi koji se u Hrvatskoj i Europskoj uniji koriste za označavanje ekoloških poljoprivrednih proizvoda prikazani su u posljednjem poglavlju, a radi se o znakovima za koje je precizno definirana boja, veličina i drugi grafički elementi.

Proizvođači koji se ne pridržavaju pravila o certificiranju podložni su sankcijama koje su propisane u Katalogu mjera. Jedna od mjera je „Falsificiranje dokumentacije povezane s certifikacijom ekoloških proizvoda“ za koju su navedene sljedeće sankcije (Katalog mjera):

1. U slučaju prve nepravilnosti SC (suspenzija certifikata); ova mjera znači da se proizvođaču na određeno vrijeme suspendira certifikat o ekološkoj proizvodnji/proizvodu te u tom periodu ne smije prodavati ekološke proizvode. Suspenzija ne može biti kraća od tri mjeseca.
2. U slučaju druge nepravilnosti PC (povlačenje certifikata); ova mjera znači da se oduzima certifikat te da je proizvođaču zabranjena prodaja svih ekoloških proizvoda. Kontrolno tijelo mora raskinuti Ugovor o kontroli koji je sklopilo s proizvođačem.

No iako hrvatski eko proizvodi moraju biti jasno označeni, a oznaka mora biti istaknuta i vidljiva, pitanje je jesu li takvi proizvodi uopće dostupni u supermarketima i drugim većim trgovinama te gdje je u Hrvatskoj uopće moguće kupiti eko proizvode. Rengel (2013) smatra da je jedan od velikih problema s hrvatskim eko proizvodima činjenica da takvi proizvodi nemaju dovoljno distribucijskih kanala te da su iznimno rijetko zastupljeni u supermarketima. U vrijeme kada je autorica pisala članak, trgovačka praksa supermarketa zaista nije pogodovala plasmanu ekološki proizvedenih proizvoda, no situacija se u posljednjih nekoliko godina značajno promijenila. Tako brojni veliki trgovački lanci kao što su Lidl i Konzum imaju posebne akcije kojima promoviraju ekološki proizvedene prehrambene ili kozmetičke proizvode, a Konzum čak i u manjem gradu kao što je Koprivnica ima posebnu policu na kojoj se mogu naći domaći i/ili ekološki proizvedeni proizvodi.

(Šugar, Brščić, Kocković Zaborski, 2020) na temelju provedenog istraživanja navode da proizvođači ekoloških poljoprivrednih proizvoda smatraju kako bi se trebali udružiti jer bi tako mogli lakše plasirati svoje proizvode na tržište. Problem je i što pojedinačno proizvođači ne mogu osigurati dovoljnu količinu proizvoda, stoga bi udruživanjem mogli biti konkurentni za distribuciju ekoloških proizvoda u supermarkete. Ispitanici su također istaknuli da su problemi s plasmanom ekoloških proizvoda jedan od najvećih ograničavajućih čimbenika za razvoj hrvatske ekološke poljoprivrede. Poljoprivredni se proizvodi u Hrvatskoj tako još uvijek najčešće prodaju na sajmovima.

Izravna prodaja poljoprivrednih eko proizvoda važna je za jačanje svijesti potrošača o ovome obliku poljoprivredne proizvodnje jer omogućuje izravan kontakt kupca i proizvođača. Pritom kupci postaju sve zainteresiraniji za ekološke poljoprivredne proizvode, a i cilj je ekoloških pokreta lokalna proizvodnja i potrošnja zato što se tako smanjuju troškovi prijevoza, ali i negativan utjecaj transportnih sredstava na okoliš. U Hrvatskoj se javio novi distribucijski kanal za eko proizvode – eko tržnica. Prva eko tržnica nalazi se u Puli te je na njoj moguće kupiti samo proizvode certificiranih ekoloških proizvođača (Siljan, Cerjak).

S obzirom na rastuće trendove što se tiče ekološke poljoprivrede u cijelome svijetu i u Republici Hrvatskoj, može se očekivati da će ekološki proizvođači pronaći nove distribucijske kanale koji će im omogućiti plasman njihovih proizvoda. No samo konstantnim edukacijama kupaca (koje u Hrvatskoj zasad izostaju) moguće je utjecati na kupce i educirati ih da prepoznaju ekološke proizvode. Kada ojača potražnja za ekološkim poljoprivrednim proizvodima domaćeg podrijetla, velike trgovine omogućit će bolji plasman hrvatskih eko proizvoda do krajnjih kupaca.

3. AKREDITACIJA I OVLAŠTENJE KONTROLNOG TIJELA ZA EKOLOŠKU POLJOPRIVREDNU PROIZVODNJU

Ekološka poljoprivredna proizvodnja precizno je definirana, ali i regulirana brojnim zakonima, uredbama, pravilnicima i standardima u većini država. To znači da se proizvodnja mora odvijati u skladu s propisima, a proizvodi ili bilo koji njihov dio ne može biti označen kao eko, bio ili organski ako zaista ne dolazi iz ekološke proizvodnje (Beljo i sur., 2016). Otkad je utemeljena ekološka poljoprivredna proizvodnja, postoji i problem važnosti adekvatnog označavanja ekološki proizvedenih poljoprivrednih proizvoda (Kisić, 2014). U ovome poglavlju prikazani su pojmovi zaštite potrošača, sustava kontrole kvalitete, govori se o međunarodnoj normi HR EN ISO/IEC 17065:2013, akreditacijama sustava kvalitete, ovlaštenjima koje daje nadležno ministarstvo te o kontrolnim tijelima za ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

3.1. Zaštita potrošača

Zakon o zaštiti potrošača (NN 41/14, 110/15, 14/19) temeljni je zakon koji propisuje način zaštite potrošača u Republici Hrvatskoj. Važan segment zaštite potrošača je označavanje. Označavanje je „navođenje bilo koje riječi, podataka, trgovačkih naziva, žiga, slikovnog prikaza ili simbola koji se odnose na proizvod, a nalaze se na proizvodu, ambalaži, obavijesti, etiketi ili privjesnici koji prate ili se odnose na taj proizvod“ (Zakon o zaštiti potrošača NN 41/14, 110/15, 14/19). U ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, adekvatno označavanje poljoprivrednih proizvoda dokaz je da je nad proizvodima i postupkom njihove proizvodnje provedena stručna kontrola ovlaštenog kontrolnog tijela.

Proizvođači, ali i prodavači poljoprivrednih proizvoda moraju pripaziti da se ne vode zavaravajućom poslovnom praksom u smislu neadekvatnog označavanja poljoprivrednih proizvoda. U zavaravajuću poslovnu praksu, među ostalim, ubrajaju se isticanje zaštitnih znakova, znakova kvalitete i drugih sličnih znakova bez potrebnog odobrenja za njihovo korištenje. Zavaravajuća poslovna praksa je i kada trgovac navodi da je njegov proizvod odobrilo, dopustilo ili preporučilo ovlašteno ili privatno tijelo, a to zapravo nije tako ili

ako njegov proizvod ne zadovoljava kriterije koje je potrebno zadovoljiti da bi se dobilo određeno odobrenje (Zakon o zaštiti potrošača NN 41/14, 110/15, 14/19).

U Republici Hrvatskoj trenutno je na snazi i Nacionalni program zaštite potrošača za razdoblje od 2021. do 2024. godine (NN 29/2021). U Nacionalnom programu navode se prioriteta područja na kojima je potrebno raditi ako se želi poboljšati zaštita potrošača u navedenom razdoblju. Program je izrađen s ciljem zaštite potrošača i poboljšanja kvalitete života građana – želi se osigurati da građani svakodnevno imaju pravo na visoke standarde zaštite koju im pruža zakonodavni okvir te kojim se štite interesi potrošača kada kupuju robu i usluge. Postoji osam prioriteta područja na koja je usmjerena pažnja Nacionalnog programa, a to su (Nacionalni program zaštite potrošača za razdoblje od 2021. do 2024. godine NN 29/2021):

1. Nastavak razvoja zakonodavstva na nacionalnoj razini
2. Nastavak jačanja nadzora tržišta u pogledu zaštite prava potrošača
3. Unaprjeđenje zaštite potrošača u digitalnom okruženju
4. Potaknuti politiku održive potrošnje i energetske učinkovitosti
5. Osnaživanje financijske pismenosti potrošača
6. Poboljšanje sustava sigurnosti hrane i informiranje potrošača o hrani
7. Zaštita potrošača u trenu kada će se hrvatska kuna zamijeniti eurom
8. Informiranje potrošača te razvoj njihove svijesti o zaštiti prava potrošača kroz informiranje o alatima koji su dostupni za rješavanje potrošačkih sporova, provedbu projekata koji se odnose na zaštitu potrošača, a u suradnji s udrugama za zaštitu potrošača te korištenje alata za informiranje.

Za poljoprivrednu proizvodnju najvažnija je točka poboljšanje sustava sigurnosti hrane i informiranje potrošača o hrani koja garantira da će se prehrambeni proizvodi još jasnije i preciznije deklarirati i označavati ako su nositelji posebnih oznaka. Potrošači ni u jednome trenu ne smiju biti žrtve nepoštenih praksi, stoga proizvođači koji deklariraju svoje proizvode kao ekološki proizvedene te ih označavaju eko znakovima moraju proći strogi sustav objektivne, neovisne kontrole koju provodi stručno kontrolno tijelo.

Kontrola se provodi u skladu s jasno i precizno definiranim pravilnicima koji točno definiraju objekte kontrole i uvjete za dobivanje određenih potvrđnica i certifikata koji su pak preduvjet da bi se proizvod mogao označavati određenim znakom ili oznakom.

3.2. Sustavi kontrole kvalitete

Kontrola kvalitete važan je dio osiguranja da će određeni proizvod ili usluga moći zadovoljiti potrebe i očekivanja kupaca. Pod kontrolom kvalitete misli se na dio upravljanja kvalitetom koji je usmjeren ispunjavanju zahtjeva kvalitete, a to je proces u kojemu se moraju ocijeniti svi čimbenici koji sudjeluju u proizvodnji. Kontrola kvalitete služi kako bi se osiguralo da određeni proces udovoljava zahtjevima standarda (Butak i sur., 2021).

S obzirom na to da postoje kriteriji koje neki proizvod mora zadovoljiti da bi se moglo reći da se radi o proizvodu dobivenom ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom, osmišljeni su i usustavljeni procesi kontrole kvalitete koji omogućuju da se ekološki proizvedeni proizvodi certificiraju te jasno označe i odvoje od proizvoda nastalih konvencionalnom poljoprivrednom proizvodnjom.

Prva oznaka koja se službeno koristila za označavanje proizvoda dobivenih procesom ekološke poljoprivredne proizvodnje bila je oznaka Demeter koja datira u 1928. godinu. Ubrzani razvoj ekološke poljoprivredne proizvodnje dogodio se 80-ih godina prošlog stoljeća, a to je uzrokovalo razvoj sustava označavanja i certificiranja ekoloških proizvoda. Razvoj je išao u dva smjera. Prvi smjer odnosi se na privatne sustave kontrole, a drugi na različite državne institucije koje su utvrđivale radi li se zaista o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji (Kisić, 2014).

Jedno od najvažnijih nadzornih tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju je Međunarodno udruženje za razvoj ekološke poljoprivrede – IFOAM (engl. International Federation of Organic Agriculture Movements). IFOAM je udruženje koje je na međunarodnoj razini zaslužno za definiranje ekološke poljoprivrede, a osnovano je kako bi se u cijelome svijetu usvojili stabilni i sigurni sustavi kojima su u temelju principi ekološke poljoprivrede. Ovo udruženje potiče poljoprivrednike da usvoje načela ekološke

poljoprivrede te da prihvate ekološku poljoprivrednu proizvodnju kao ekološki, socijalno i ekonomski isplativ oblik poljoprivrede (Kisić, 2014).

U Republici Hrvatskoj postoji i nacionalni sustav kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. To je oblik dobrovoljnog sustava koji je osmišljen i uspostavljen kako bi se lakše prepoznali i istaknuli poljoprivredni i prehrambeni proizvodi posebnih karakteristika. Cilj je zaštititi proizvođače, ali i potrošače (Pravilnik o nacionalnom sustavu kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda „Dokazana kvaliteta“ NN 18/2020). Ovaj se nacionalni sustav odnosi na sve poljoprivredne i prehrambene proizvode, a ne samo na proizvode koji nose oznaku eko proizvoda.

No ekološki proizvedeni proizvodi moraju udovoljavati strogim propisima, a da bi to zaista i mogli, nužna je stručna kontrola ovlaštenih kontrolnih tijela, o čemu će se govoriti u nastavku ovoga rada.

3.3. Međunarodna norma HR EN ISO/IEC 17065:2013

Međunarodna norma HRN EN ISO/IEC 17065:2013 je norma pod nazivom Ocjenjivanje sukladnosti - Zahtjevi za tijela koja provode certifikaciju proizvoda, procesa i usluga. Ova međunarodna norma propisuje kojim zahtjevima moraju odgovarati tijela koja se bave certifikacijom; govori se kako moraju biti osposobljene osobe koje se bave procesom certifikacije, kako provesti transparentan i nepristran postupak certifikacije te što je to zapravo certificiranje (HRN EN ISO/IEC 17065:2013).

U Međunarodnoj normi HRN EN ISO/IEC 17065:2013 navodi se svi zahtjevi kojima mora udovoljiti kontrolno tijelo koje se bavi certifikacijom. Tako norma propisuje pravnu osobnost certifikacijskog tijela, način ugovaranja, korištenje licenci, certifikata te oznaka sukladnosti, kako upravljati nepristranošću, odakle se certifikacijsko tijelo financira i tko je zadužen da osigura odgovornost certifikacijskog tijela, koje uvjete mora zadovoljiti kako bi se smatralo nediskriminatornim tijelom kontrole, koji su podaci povjerljivi, a koji moraju biti javno dostupni i slično (HRN EN ISO/IEC 17065:2013).

Naime, certifikacijsko tijelo mora imati pravnu osobnost te sa svojim klijentima mora sklapati valjane ugovore na temelju kojih će obavljati postupak certifikacije. U ugovorima

treba stajati koja je odgovornost obje ugovorne strane. Da bi certifikati koje daje certifikacijsko tijelo bili valjani, certifikacijsko tijelo mora biti u potpunosti nepristrano što znači da sve aktivnosti moraju biti provedene nepristrano i da se na zaposlene osobe u certifikacijskom tijelu ne smije vršiti nikakav oblik pritiska. Također, certifikacijsko tijelo dužno je spriječiti bilo koju vrstu sukoba interesa (HRN EN ISO/IEC 17065:2013).

Budući da radi na vrlo odgovornim poslovima, certifikacijsko tijelo mora imati osiguranje odgovornosti za sve svoje aktivnosti te mora imati dovoljno novca za provođenje tih aktivnosti što znači da je financijsko stabilno i neovisno. U svojem radu nikoga ne smije diskriminirati – svim zainteresiranim stranama mora pružiti svoje usluge pod istim uvjetima. Vrlo je važno da certifikacijsko tijelo pažljivo raspolaže osobnim informacijama i podacima svojih klijenata te da je klijentima spremno dati određene informacije o pravilima certificiranja, certifikacijskim shemama koje koristi, cijenama usluga, načinu na koji mogu podnijeti žalbu i drugo (HRN EN ISO/IEC 17065:2013).

Ova međunarodna norma precizno definira i sve druge temeljne zakonitosti, načela i obveze certifikacijskih tijela; detaljno razrađen postupak certificiranja, sve zahtjeve koji se tiču osoblja zaposlenog u certifikacijskim tijelima i slično. Na temelju ove norme svoj rad moraju organizirati sva certifikacijska tijela u Republici Hrvatskoj.

3.4. Akreditacija sustava kvalitete

Sustave kvalitete u Republici Hrvatskoj mora akreditirati Hrvatska akreditacijska agencija kao neovisna i neprofitna javna ustanova koja se bavi poslovima nacionalne akreditacijske službe. Pod pojmom akreditacije podrazumijeva se postupak u kojemu Hrvatska akreditacijska agencija vrednuje neku instituciju te joj potvrđuje da ima stručne i tehničke preduvjete za rad koji su usklađeni s međunarodno prihvaćenim pravilima (Hrvatska akreditacijska agencija, Često postavljana pitanja).

Prema Zakonu o akreditaciji (NN 158/03, 75/09, 56/13) akreditacijsko tijelo obavlja poslove:

- a) akreditiranja ispitnih i umjernih laboratorija

- b) akreditira pravne i fizičke osobe za potvrđivanje proizvoda, osoblja i sustava upravljanja
- c) davanja akreditacije pravnim ili fizičkim osobama koje se bave tehničkim nadzorom ili drugim sličnim radnjama
- d) ocjenjuje ili potvrđuje osposobljenost za provođenje postupka ocjenjivanja sukladnosti te utvrđuje ispunjuje li zahtjev za ocjenjivanje sukladnosti sve propise koji se odnose na ocjenjivanje sukladnosti i to i za fizičke i pravne osobe.

Kontrolna tijela u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji pod nadzorom su Hrvatske akreditacijske agencije te moraju ispunjavati zahtjeve norme HRN EN ISO/IEC 17065:2013. Potvrdu o akreditaciji Hrvatska akreditacijska agencija izdaje na određeno vrijeme te je moguće izdavanje nove akreditacije. Akreditacija se sastoji od općeg dijela (osnovni podaci o kontrolnom tijelu, trajanje akreditacije), priloga potvrdi o akreditaciji u kojemu su navedene dodatne informacije te područja akreditacije. Primjer područja akreditacije poduzeća Bioter d.o.o. Bioter kontrole naveden je u nastavku.

Slika 2. Primjer područja akreditacije kontrolnog tijela u ekološkoj poljoprivredi

 HAA <small>Hrvatska akreditacijska agencija Croatian Accreditation Agency</small>	<small>Prilog potvrdi o akreditaciji Annex to the Accreditation Certificate Datum izdavanja priloga/ Annex Issued on Zamjenjuje prilog od/Replaces Annex dated:</small>	3620 <small>2021-04-12 2020-12-16</small>
PODRUČJE AKREDITACIJE <i>SCOPE OF ACCREDITATION</i>		
<p>Certifikacijska shema utemeljena na/ Certification scheme based on: Uredbi vijeća (EZ) br. 834/2007, Uredbi komisije (EZ) br. 889/2008 i Uredbi komisije (EZ) br. 1235/2008/ <i>Regulation (EU)834/2007, Commission Regulation (EC) 889/2008 and Commission Regulation (EC) 1235/2008</i></p> <p>Dokumenti u primjeni/Applicable documents: CS-01-7, CS-02-7, CS-03-7</p>		
Br. No.	Materijal/proizvod * <i>Material/Product</i>	Norma/Normativni dokument <i>Standard/Normative document</i>
1.	Sirovi ili neprerađeni poljoprivredni proizvodi <i>Live or unprocessed agricultural products:</i> - proizvodnja bilja <i>plant production</i> - stočarska proizvodnja <i>livestock production</i>	Uredba vijeća (EZ) br. 834/2007 s izmjenama <i>Council Regulation (EC) No 834/2007 with amendments</i> Uredba komisije (EZ) br. 889/2008 s izmjenama <i>Commission Regulation (EC) No 889/2008 with amendments</i>
2.	Prerađeni poljoprivredni proizvodi namijenjeni da se koriste kao hrana <i>Processed agricultural products for use as food</i>	Uredba komisije (EZ) br. 1235/2008 s izmjenama/Uvoz <i>Commission Regulation (EC) No 1235/2008 with amendments/Import</i>
3.	Hrana za životinje <i>Feed:</i> neprerađena <i>unprocessed</i>	Važeći zakoni i pravilnici Republike Hrvatske objavljeni na web stranici Ministarstva poljoprivrede** http://www.mps.hr/default.aspx?id=6184 <i>Relevant Croatian laws and rules published on the website of the Ministry of Agriculture**</i>
4.	Vegetativni reproduksijski materijali i sjeme za uzgoj <i>Vegetative propagating material and seeds for cultivation</i>	Važeći zakoni i pravilnici Republike Hrvatske objavljeni na web stranici Ministarstva poljoprivrede** http://www.mps.hr/default.aspx?id=6184 <i>Relevant Croatian laws and rules published on the website of the Ministry of Agriculture**</i>

Izvor: Bioter d.o.o., privatna arhiva

Na slici se jasno vidi da je akreditacija, odnosno prilog potvrdi o akreditaciji, koju izdaje Hrvatska akreditacijska agencija dokument koji detaljno specificira područja akreditacije kontrolnog tijela, to jest dokument propisuje za što je kontrolno tijelo ovlašteno, a za što ne. Stoga je postupak akreditacije važan preduvjet organizacije poslovanja kontrolnih tijela u skladu s međunarodno prihvaćenim pravilima i propisima te je nužan postupak kojim se povećava sigurnost, pouzdanost i neovisnost procesa kontrole.

Postupak akreditacije važan je za gospodarstvo, tijela državne uprave, akreditirane organizacije te krajnje korisnike. Što se tiče gospodarstva, koristi akreditacije su višestruke. Kada se odabere akreditirana organizacija, dobiva se i jamstvo da se radi o pouzdanom poslovnom partneru koji je mjerodavan za pružanje usluga u svojem području. Tako se smanjuju troškovi, povećava se povjerenje potrošača, a proizvodi su konkurentniji na tržištu. Tijelima državne uprave akreditacija služi kao međunarodno priznato sredstvo osiguranja povjerenja. Akreditirane organizacije svojom akreditacijom jamče da imaju adekvatnu razinu opremljenosti, neovisno radi li se o laboratoriju, certifikacijskoj ili nadzornoj organizaciji. Naposljetku, krajnji korisnici akreditaciju mogu promatrati kao jamstvo da su proizvodi i usluge sigurni te da u njih mogu imati povjerenja (Hrvatska akreditacijska agencija, Često postavljana pitanja).

3.5. Ovlaštenje nadležnog ministarstva

Poduzeće koje želi obavljati poslove kontrolnog tijela u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, za to mora dobiti ovlaštenje nadležnog ministarstva. Kako bi kontrolno tijelo dobilo ovlaštenje nadležnog ministarstva, mora zadovoljiti određene preduvjete (Prema Zakonu o poljoprivredi NN 118/2018):

- a) Mora moći dokazati da su resursi koje ima dovoljni, kao i da je osoblje kojim raspolaže kvalificirano za provođenje postupka stručne kontrole.
- b) Mora biti pravna osoba koja je registrirana za poslove kontrole u području ekološke proizvodnje.
- c) Mora u svojem vlasništvu (ili u zakupu) imati poslovni prostor u kojemu će moći obavljati sve poslove koji se odnose na proces stručne kontrole.

- d) Treba imati odgovarajuću opremu koja udovoljava zahtjevima obavljanja poslova kontrole. Pod opremom se podrazumijevaju računala, oprema koja se koristi za uzimanje uzoraka kod poljoprivrednika i druga oprema. Oprema treba biti usklađena s brojem djelatnika te primjerena opsegu kontrola koje se provode i njihovim specifičnim zahtjevima.
- e) Kontrolno tijelo mora imati ugovor sa službenim laboratorijem koji je ovlašten da u skladu s posebnim propisima sudjeluje u kontroli.
- f) Kontrolno tijelo treba biti akreditirano (akreditacija mora biti usklađena s člankom 27. stavkom 5. točkom (c) Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007) te mora priložiti Potvrdu o akreditaciji i prilog koji se nalazi uz tu Potvrdu.

Dakle, nakon što je poduzeće (kontrolno tijelo) zadovoljilo sve ove preduvjete, Ministarstvu mora podnijeti zahtjev za ovlaštenje u provođenju kontrola u ekološkoj proizvodnji. Kada zaprimi zahtjev, Ministarstvo će provesti kontrolu svih ovih preduvjeta, to jest provjerit će odgovara li kontrolno tijelo svim zahtjevima (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020).

Pri podnošenju zahtjeva, kontrolno tijelo dužno je Ministarstvu podnijeti i druge dokumente kojima dokazuje svoju spremnost na provođenje sustava kontrole. Tako mora priložiti primjer ugovora o kontroli, opis standardnog postupka kontrole, certifikacijsku shemu, troškovnik naknade za obavljenju kontrolu te opis načina postupanja u slučaju da klijent podnese prigovor na obavljenju kontrolu. Također, dužno je priložiti i razrađenu proceduru procjene rizika, proceduru uzorkovanja, proceduru razmjene informacija, proceduru kontrolnih posjeta, proceduru primjene Kataloga mjera te sve važne informacije o osoblju koje će provoditi postupak stručne kontrole (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020).

Ako kontrolno tijelo zadovolji sve preduvjete, Ministarstvo će mu izdati rješenje o ovlaštenju u kojemu moraju biti navedeni sljedeći podaci (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020):

- a) Naziv/ime kontrolnog tijela
- b) Osobni identifikacijski broj kontrolnog tijela
- c) Matični broj pravne osobe (MBS) ili registracijski broj druge države članice

- d) Kodni broj kontrolnog tijela (HR-EKO-00 - sastoji se od oznake države (HR), oznake EKO koja znači da se radi o ekološkoj proizvodnji te dvoznamenkastog referentnog broja)
- e) Adresa sjedišta kontrolnog tijela koja uključuje podatke o adresi, gradu i državi
- f) Područja za koja je tijelo ovlašteno provoditi stručnu kontrolu
- g) Informacije o službenom laboratoriju koji je kontrolno tijelo ovlastilo za provođenje kontrole uzoraka.

3.6. Kontrolna tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju

Kontrolna tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju zadužena su za kontrolu i certificiranje. „Certificiranje i kontroliranje proizvodnje je uspostavljeno kako bi se zaštitili potrošači, odnosno kako bi kupac bio siguran da je proizvod koji kupuje proizveden prema zahtjevima ekološke proizvodnje“ (Kovačević, Japundžić, 2019).

Javno je dostupan popis kontrolnih tijela. „Popis ovlaštenih kontrolnih tijela namijenjen je ostvarivanju načela pravne sigurnosti između države i pojedinca te pojedinca prema trećim osobama o činjenicama koje su predmetom upisa, a prema načelu javnosti podaci iz popisa su javni“ (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020). Drugim riječima, davanjem na uvid popisa kontrolnih tijela želi se osigurati da subjekti koji se bave poljoprivredom, ali i svi drugi zainteresirani mogu saznati je li proizvod koji se ističe kao eko proizvod zaista prošao kontrolu ovlaštenog kontrolnog tijela koje je element osiguranja da se radi o proizvodu proizvedenom u skladu s vrlo strogim propisima.

Popis ovlaštenih kontrolnih tijela nalazi se na stranici Ministarstva poljoprivrede koje je nadležno za imenovanje i davanje ovlasti kontrolnim tijelima za obavljanje kontrole u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, a trenutno (siječanj 2022.) su ovlaštena kontrolna tijela u Hrvatskoj (Popis ovlaštenih kontrolnih tijela):

1. Bioinspekt d.o.o. (HR-EKO-01), Đakovština 2, 31000 Osijek
2. Prva ekološka stanica d.o.o. (HR-EKO-02), Kuraltova 8, 10000 Zagreb
3. Zadruga Agribiocert (HR-EKO-03), Janka Polića Kamova 57, 51000 Rijeka

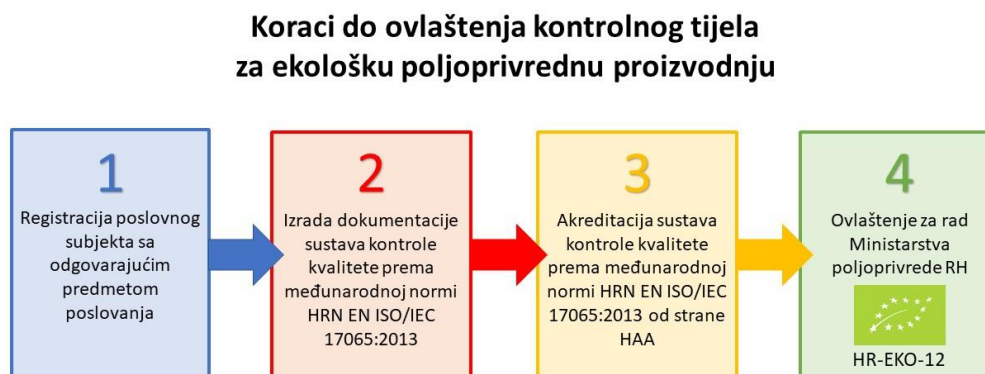
4. Biotechnicon d.o.o. (HR-EKO-04), Hrvatskih iseljenika 30, 21000 Split
5. Hrvatske šume d.o.o. (HR-EKO-05), Ulica kneza Branimira 1, 10000 Zagreb
6. Trgo-invest d.o.o. (HR-EKO-06), Dragutina Rakovca 74, 35209 Bukovlje
7. Bio garantie d.o.o. (HR-EKO-07), Ivana Mažuranića 2, 40000 Čakovec
8. Bureau veritas d.o.o. (HR-EKO-08), Linhartova 49a, 1000 Ljubljana, Slovenija
9. Eurotalus d.o.o. (HR-EKO-09), Franje Hermana 16H, 10000 Zagreb
10. Eko razvoj d.o.o. (HR-EKO-10), Vilajska ulica 19, 31000 Osijek
11. Nastavni zavod za javno zdravstvo Dr. Andrija Štampar (HR-EKO-11), Mirogojska cesta 16, 10000 Zagreb
12. Bioter d.o.o. (HR-EKO-12), Ivana Generalića 3, 48000 Koprivnica
13. Mareko d.o.o. (HR-EKO-13), Stjepana Grubera 18, 32270 Županja

Nad kontrolnim tijelima također se provodi nadzor, a za to je zadužena Poljoprivredna inspekcija koja može provoditi redovne ili izvanredne nadzore. Redovni nadzor Poljoprivredna inspekcija obično provodi jednom godišnje kod svih kontrolnih tijela koja su navedena na Popisu ovlaštenih kontrolnih tijela, a u tom se nadzoru bavi (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020):

- a) Pregledom dokumentacije koja se nalazi u uredu kontrolnog tijela
- b) Nadziranjem načina provedbe službene kontrole. Kontrolno tijelo odlazi kod klijenta (subjekta) te provodi kontrolu i uzorkovanje, a Poljoprivredna inspekcija nadzire cijeli postupak.
- c) Poljoprivredna inspekcija na kraju radi reviziju službene kontrole koju kontrolno tijelo odradilo kod subjekta.

Izvanredni nadzor nad radom kontrolnog tijela obično se provodi kada se za to ukaže potreba, a obavezan je ako se utvrde nepravilnosti u radu kontrolnih tijela. Tada Inspekcija provodi kontrolu s ciljem potvrde provedbe korektivnih mjera. Obično se pregled dokumentacije i nadzor službene kontrole kod kontrolnog tijela provode uz prethodnu najavu, no moguća je i inspekcija bez najave ako Poljoprivredna inspekcija utvrdi da bi se tako povećala učinkovitost kontrole (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020). Nakon svega navedenog, grafički se koraci koje je kontrolno tijelo trebalo poduzeti da bi dobilo ovlaštenje Ministarstva mogu prikazati kao na sljedećoj slici.

Slika 3. Koraci do ovlaštenja kontrolnog tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju

Izvor: Autor

Kontrolna tijela koja se bave nadzorom u području ekološke poljoprivredne proizvodnje vrlo su važan čimbenik kontrole i osiguranja kvalitete ekološki proizvedenih proizvoda. No pitanje je, kako poljoprivrednici percipiraju postupak kontrole? Dosad su provedena malobrojna istraživanja koja se bave ovom temom.

Leitner i Vogl (2020) sumiraju zaključke istraživanja i navode da većina poljoprivrednika kontrolu smatra važnim segmentom ekološke poljoprivrede, no dio ispitanika kontrolu smatra problematičnom – kod dijela ispitanika kontrola je shvaćena kao signal nepovjerenja i pokušaj ograničenja autonomije. Stoga bi u daljnjim istraživanjima bilo dobro ispitati stavove hrvatskih poljoprivrednika o sustavu kontrole i certificiranja u ekološkoj poljoprivredi. No hrvatski poljoprivrednici koji se bave ekološkom poljoprivrednom obvezni su sudjelovati u procesu stručne kontrole koju provode navedena ovlaštena kontrolna tijela ako žele certificirati svoje proizvode. U idućem se poglavlju objašnjavaju temelji provedbe stručne kontrole u ekološkoj poljoprivredi u jednom od hrvatskih kontrolnih tijela.

4. PROVEDBA STRUČNE KONTROLE U EKOLOŠKOJ POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI NA PRIMJERU KONTROLNOG TIJELA BIOTER D.O.O.

Nadzor i certifikacija, to jest proces stručne kontrole, provodi se kako bi se vidjelo provodi li proizvođač proces ekološke poljoprivredne proizvodnje u skladu sa zahtjevima ekološke poljoprivrede (Beljo i sur., 2016). Za obavljanje procesa stručne kontrole zadužena su kontrolna tijela koja su za to dobila posebno ovlaštenje nadležnog ministarstva, a koja su zadužena za redovne i izvanredne kontrole u skladu s hrvatskim zakonima koji su pak usklađeni sa zakonskim regulativama Europske unije. S obzirom na to da je u prethodnom poglavlju objašnjeno kako ekološka poljoprivredna proizvodnja mora udovoljavati strogim uvjetima, u ovome se poglavlju analizira način provedbe stručne kontrole u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji na primjeru kontrolnog tijela Bioter d.o.o. Bioter kontrole.

4.1. Ekološki proizvođači, trgovci i prerađivači

Kao što je već navedeno u prethodnim poglavljima, na razini Republike Hrvatske u razdoblju od 2013. do 2020. godine zamjetan je trend velikog porasta broja poljoprivrednika koji se odlučuju baviti ekološkom poljoprivredom. Ekološki proizvođači, trgovci i prerađivači zajedničkim se nazivom mogu nazvati subjektima ekološke poljoprivredne proizvodnje. Prema Zakonu o poljoprivredi (NN 118/2018), subjekti ekološke poljoprivredne proizvodnje su sve pravne i fizičke osobe koje se bave proizvodnjom, stavljanjem na tržište, uvozom ili izvozom poljoprivrednih proizvoda koji su proizvedeni na ekološki način. Sve ove osobe moraju se upisati u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji.

Kada predaju Zahtjev za upis u Upisnik, subjekti moraju navesti kategorije i potkategorije pod kojima će se nalaziti u Upisniku subjekata, a te su kategorije (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020):

A – Kategorija proizvođača

A1 – biljna proizvodnja

A2 – stočarska proizvodnja

A3 – mješovita proizvodnja (biljna i stočarska)

A4 – sakupljanje samoniklog bilja i gljiva

A5 – pčelarstvo

A6 – akvakultura

B – Kategorija prerađivača

C – Kategorija uvoznika

D – Kategorija izvoznika

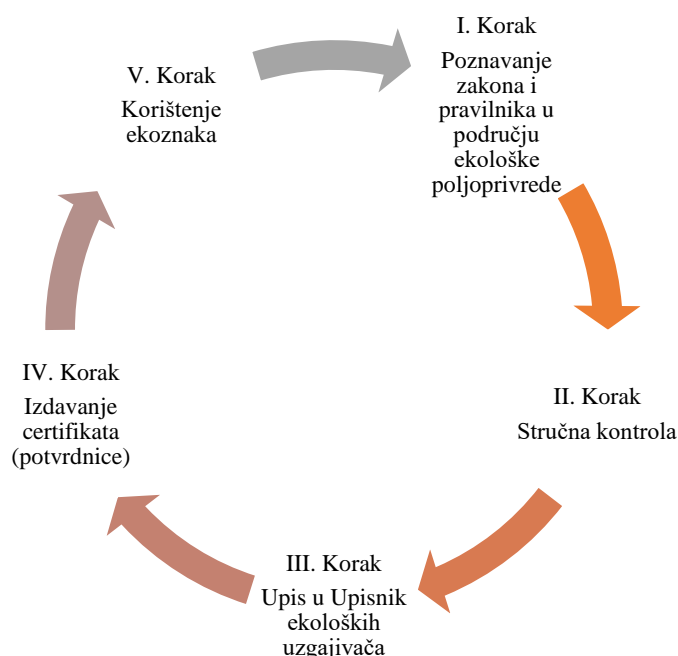
E – Kategorija distributera i trgovaca

Subjekt koji se odluči baviti ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom, to jest koji želi da je njegova proizvodnja u kontrolnom sustavu, dužan je sklopiti Ugovor o kontroli s nekim od kontrolnih tijela. Taj se ugovor sklapa na neodređeno vrijeme, no kada ga subjekt želi raskinuti, može to učiniti uz nužnost da navede kontrolno tijelo s kojim će sklopiti novi Ugovor o kontroli. Subjekt može i raskinuti Ugovor o kontroli i ne sklopiti novi s nekim drugim kontrolnim tijelom, a tada mora potpisati Izjavu o izlasku iz kontrolnog sustava čime se automatski briše iz Upisnika u ekološkoj proizvodnji (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020). Dakle, subjekt koji se bavi ekološkom poljoprivredom obvezan je i podložan kontrolama ovlaštenog kontrolnog tijela, a bez tih kontrola nema jamstvo da su njegovi proizvodi zaista ekološki proizvedeni. Nakon što subjekt sklopi Ugovor o kontroli, podložan je postupcima stručne kontrole koji će se objasniti u nastavku ovog poglavlja.

4.2. Postupak stručne kontrole u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji

Stručna kontrola obvezna je za sve poljoprivrednike koji se bave uzgojem, preradom ili trgovinom ekološki proizvedenih proizvoda. Svako gospodarstvo koje se odluči proizvoditi svoje proizvode u skladu s principima ekološke poljoprivredne proizvodnje, mora proći proces koji se sastoji od pet koraka, kao što je prikazano na sljedećoj slici.

Slika 4. Pet koraka do ekološkog znaka

Izvor: Izrada autora prema Kisić, 2014: 263

U prvome koraku poljoprivrednik se upoznaje sa zakonskim regulativama iz područja ekološke poljoprivredne proizvodnje. Nakon što se poljoprivrednik upozna sa zakonskim regulativama, mora osigurati uvjete koji su mu nužni za bavljenje ekološkom poljoprivredom. Svaka osoba koja se želi baviti ekološkom poljoprivredom, upisuje se u Upisnik te potpisuje izjavu u kojoj stoji da poznaje pravila ekološkog uzgoja. Bilo bi dobro da se poljoprivrednici educiraju o ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji putem različitih seminara, radionica i drugih načina obrazovanja, no to zasad nije obvezno.

Naime, u Hrvatskoj još uvijek vlada mišljenje da se svatko, bez ikakvih nužnih predznanja, može baviti poljoprivredom, što je pogrešno mišljenje koje je potrebno promijeniti (Kisić, 2014).

U drugome koraku provodi se stručna kontrola, a broj kontrola ovisi o vrsti uzgoja, to jest obliku ekološke poljoprivredne proizvodnje kojom se poljoprivrednik bavi. Obvezna je prva stručna kontrola, a dalje se kontrole provode minimalno jednom na godinu. Kada se poljoprivrednik odluči da će krenuti s ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom, mora kontaktirati neko od kontrolnih tijela, a zaposlenik u kontrolnom tijelu tada izlazi na teren, obavlja prvu kontrolu te radi zapisnik. U slučaju da kontrolno tijelo ima bilo kakvu sumnju u vjerodostojnost proizvoda ili način proizvodnje, može poslati uzorak tla ili biljke na analizu u laboratorij (Kisić, 2014).

Treći korak je upisivanje poljoprivrednika u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji. Četvrti korak je izdavanje certifikata, to jest potvrđnice. Nakon što ovlašteno tijelo provede stručnu kontrolu ekološkog uzgoja kod poljoprivrednika, može izdati potvrđnicu ili certifikat kojim se potvrđuje da je ono čime se bavi poljoprivrednik usklađeno s temeljnim propisima za ekološki uzgoj. Pod petim korakom podrazumijeva se korištenje znaka „Ekoproizvod“. Kada poljoprivrednik dobije potvrđnicu, može koristiti znak „Ekoproizvod“ (Kisić, 2014).

Svi ovi teorijski koraci primjenjuju se u praksi hrvatskih poduzeća koja se bave stručnom kontrolom u području ekološke poljoprivredne proizvodnje. Poduzeće Bioter d.o.o. Bioter kontrola nepristrano je i neovisno kontrolno tijelo koje se bavi certificiranjem u području ekološke poljoprivredne proizvodnje. Osoblje ovog kontrolnog tijela koje je uključeno u postupak certifikacije dužno je potpisati izjavu kojom dokazuje nepristranost, neovisnost te nepostojanje sukoba interesa, a svi zaposlenici oslobođeni su poslovnih, financijskih i drugih pritisaka koji bi mogli imati eventualne utjecaje na njihove neovisne kontrole i proces certifikacije (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Poslovni subjekt koji se bavi poljoprivrednom proizvodnjom, a želi pristupiti postupku certificiranja, može se obratiti kontrolnom tijelu Bioter d.o.o. Bioter kontroli. Klijenti se obično odlučuju na osobni, usmeni kontakt, no moguće je obratiti se i pisanim putem. Kada se klijent odluči kontaktirati kontrolno tijelo, upoznaje ga se sa svim postupcima koji se odnose na njega – s postupkom podnošenja zahtjeva za stručnu kontrolu i za

certificiranje, samim tijekom postupka certificiranja i svim preduvjetima koje mora zadovoljiti ako želi dobiti certifikat u području ekološke poljoprivrede. Nakon toga se klijenta usmjerava da podnese zahtjev na obrascu Zahtjev za stručnu kontrolu i certificiranje OB-01/7 kontrolnog tijela Bioter d.o.o. Bioter kontrole te ga se educira o certifikacijskoj shemi kontrolnog tijela. Ponekad klijenti predaju nepotpune zahtjeve, a tada ih zaposlenici obavijeste da trebaju dopuniti zahtjev. Kada klijent preda potpuno ispunjeni zahtjev, može se krenuti u postupak kontrole i certificiranja ili se, u određenim slučajevima, klijent odbija, a tada dobiva obavijest o razlozima zbog kojih kontrolno tijelo ne može krenuti s postupkom kontrole i certificiranja (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Prije nego što krene u postupak stručne kontrole, kontrolno tijelo klijentu šalje Ponudu za stručnu kontrolu i certificiranje te Ugovor o obavljanju stručne kontrole i certificiranja.

Formira se cijena usluge, a nakon što klijent zaprimi Ponudu za stručnu kontrolu, započinje se s provedbom iste. Imenuju se kontrolori koji su zaduženi za klijenta (to je zadatak direktora poduzeća ili voditelja certifikacijskog tijela) te se kontrolori s klijentom dogovaraju o točnom terminu i datumu provođenja stručne kontrole. Klijent je dužan kontrolorima osigurati svu dokumentaciju (više o potrebnoj dokumentaciji u pojedinom segmentu kontrole govorit će se u narednim poglavljima). Broj stručnih kontrola koje će kontrolori provesti prije nego što klijentu dodijele certifikat ovisi o vrsti proizvoda i proizvodnje, ali i o rizičnosti te godišnjem planu (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Dakle, Bioter d.o.o. Bioter kontrola može klijentima u području ekološke poljoprivredne proizvodnje omogućiti dobivanje EKO znaka, a pritom se postupak dobivanja EKO znaka odvija u devet koraka, kao što je prikazano na sljedećoj slici.

Slika 5. Koraci do EKO znaka

Izvor: Koraci do EKO znaka, Bioter d.o.o. Preuzeto s: <https://bioter.hr/ekoloska-poljoprivreda/ekoloska-poljoprivreda-koraci-do-eko-znaka/> (11. 1. 2022.)

Kao što je vidljivo na slici, poljoprivrednik se najprije mora upisati u Upisnik poljoprivrednih proizvođača, a nakon toga treba se upoznati sa zakonima koji se odnose na ekološku poljoprivredu. U trećem koraku klijent se odlučuje kontaktirati ovlašteno kontrolno tijelo, u ovome slučaju Bioter d.o.o. Bioter kontrolu kako bi dobio sve važne informacije o načinima i postupcima provođenja stručne kontrole te o dokumentaciji koju je potrebno pripremiti kako bi se uopće moglo krenuti s postupkom iste.

Nakon toga se podnosi zahtjev za stručnu kontrolu i certificiranje na obrascu koji se nalazi na internet stranicama kontrolnog tijela, a klijenti ga mogu dobiti i na svoju adresu elektroničke pošte ili ga mogu dobiti ispisanog, u papirnatom obliku. U petom koraku kontrolnom tijelu klijent treba dostaviti svu dokumentaciju u skladu s uputama koje dobiva od kontrolora i drugih zaposlenika kontrolnog tijela, a nakon toga zaposlenik kontrolnog tijela, odnosno kontrolor, odlazi u prvu stručnu kontrolu te klijentu izdaje Zapisnik o obavljenoj stručnoj kontroli.

Zatim klijent mora u APPRRR (Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju) podnijeti Zahtjev za upis u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji koji ne

smije biti stariji od 60 dana od datuma kada je obavljena prva stručna kontrola. Slijedi upisivanje klijenta u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, a APPRRR izdaje klijentu i Rješenje o upisu u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji. Naposljetku, u devetom koraku, kontrolno tijelo klijentu izdaje Potvrdnica, odnosno Certifikat. Ako je proizvod u prijelaznom razdoblju (s konvencionalne na ekološku poljoprivrednu proizvodnju), mora ga se označiti izrazom „proizvod u prijelaznom razdoblju“, a ako se radi o ekološkom proizvodu, taj se proizvod označava ekoznakom.

Podaci i dokumenti koji se kontroliraju razlikuju se kod različitih skupina proizvođača, a u sljedećim su poglavljima navedeni temeljni podaci i dokumenti koji se kontroliraju u biljnoj proizvodnji, stočarstvu te u preradi.

4.3. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u biljnoj proizvodnji

Kontrolna tijela dužna su provoditi službene kontrole u skladu sa zakonskim regulativama koje ih na to obvezuju. Moraju se provoditi redovne, ali i izvanredne i nenajavljene službene kontrole (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020). Kod svih vrsta kontrole, kontrolor mora od klijenta koji je podnio zahtjev za stručnom kontrolom uzeti sve potrebne dokumente, a klijent mu je te dokumente dužan kompletirati u skladu sa zahtjevima koji se odnose na njegov oblik poljoprivredne proizvodnje. Kontrolor treba provjeriti je li dokumentacija kompletna, to jest sadrži li sve nužne sastavnice, a nakon toga treba svoja zapažanja zapisati u obrazac OB-11/7 Zapisnik o stručnoj kontroli. Nakon toga kontrolor kreće u postupak provođenja stručne kontrole te postavlja klijentu pitanja koja mu slijede prema predloženoj certifikacijskoj shemi. Kontrolor odlazi na proizvodne jedinice proizvođača te mora pregledati i fotografirati (mobilnim uređajem ili fotoaparatom) sve parcele, skladišta i prostore u kojima se obavlja prerada. Kontrolor mora utvrditi poklapa li se stanje zatečeno na terenu, to jest činjenično stanje s izjavama poljoprivrednika (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Proizvođači koji su objekt kontrole, a bave se biljnom proizvodnjom, moraju za postupak stručne kontrole osigurati podatke, odnosno dokumente koji su navedeni u sljedećoj tablici.

Tablica 4. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u biljnoj proizvodnji

Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u biljnoj proizvodnji	
1) Zahtjev za stručnu kontrolu i certificiranje	10) Dnevnik proizvodnje
2) Ugovor o obavljanju stručne kontrole i certificiranja	11) Evidencija o korištenju gnojiva
3) ARKOD zapisnik	12) Računi za gnojiva
4) Rješenje o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava	13) Korištena sredstva za zaštitu
5) Zahtjev za potporom	14) Računi sredstava za zaštitu
6) Plan prelaska gospodarstva na ekološku proizvodnju	15) Zapisi o prigovorima i prizivima
7) Rješenje o upisu u Upisnik ekoloških proizvođača	16) Dokazi o uklanjanju nesukladnosti
8) Prethodni zapisnici i izvješća o provedenoj kontroli ekoloških proizvodnji	17) Rezultati laboratorijskih analiza
9) Dodatak zahtjevu za stručnu kontrolu i certificiranje	18) Zapisnik o inspeksijskim nadzorima
10) Dozvola za korištenje repromaterijala	19) Potvrde o edukaciji

Izvor: Izrada autora prema Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.

Preuzeto s: https://bioter.hr/obraci/Pravila_za_certificiranje_proizvoda.pdf (12. 1. 2022.)

Kontrolor kod klijenata koji se bave uzgojem bilja mora provjeravati i druge dokumente. Tako se prati dnevnik proizvodnje, evidencija korištenja poljoprivrednih površina, zapisi u kojima stoje informacije o nabavi zaštitnih sredstava i o provedenim uslugama na poljoprivrednim površinama, podaci o plodoredu, prisutnost korova, zdravstveno stanje bilja, način mehaničke njege i obrade tla, gnojidba, zaštita bilja te prinosi proizvoda. Kada se na istom poljoprivrednom gospodarstvu odvija i ekološka i neekološka, to jest

konvencionalna poljoprivredna proizvodnja, kontrolor treba kontrolirati i poljoprivredne površine na kojima se uzgaja konvencionalnim metodama, a isto tako moraju se kontrolirati i skladišni prostori (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Kontrolor kontrolira i kompletnu neekološku poljoprivrednu proizvodnju, a posebna se pažnja pridaje odvojenosti neekološke i ekološke poljoprivredne proizvodnje te se prati osigurava li poljoprivrednik da se spriječi kontaminacija ekoloških proizvoda strojevima koji su se koristili u neekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji. Kontrolor mora pregledavati skladišta te utvrditi pazi li poljoprivrednik da se ekološki proizvodi adekvatno odvajaju od drugih proizvoda te može li se primjereno identificirati ekološke proizvode. Poljoprivrednik mora adekvatno čistiti skladišni prostor, što je također podložno stručnoj kontroli, kao i plasman proizvedenih proizvoda. Osim toga, kontrolor prati i dokaze o edukaciji klijenta u području ekološke poljoprivredne proizvodnje (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

4.4. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole kod uzgoja životinja

Što se tiče kontrole kod poljoprivrednih proizvođača koji se bave uzgojem životinja, kontrolor također treba utvrditi činjenično stanje te ga usporediti s informacijama koje je dao klijent. Osim toga, kontrolor utvrđuje koliko grla klijent posjeduje, koje vrste i u kojim ih uvjetima drži. Utvrđuje se dob životinja, težina ako je životinja predviđena za klanje, identifikacijska oznaka i odredište kada se radi o životinju koja će otići s gospodarstva. Sve životinje moraju biti obilježene u skladu s propisima koji se odnose na označavanje životinja u uzgoju. Klijent mora raspolagati informacijama o podrijetlu životinja, o datumu kada su došle na poljoprivredno gospodarstvo, trajanju prijelaznog razdoblja, a također mora imati i informacije o identifikacijskim oznakama i veterinarskoj dokumentaciji svih svojih životinja (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Kontrolor također utvrđuje podatke o razmnožavanju životinja te o eventualnim gubicima i razlozima za gubitak životinja te o vrsti, porijeklu i statusu sve hrane (i dodataka hrani) za životinje, o tome koliko se životinje mogu slobodno kretati te o trajanju sezonskog preseljenja u slučajevima u kojima postoje ograničenja. Važno je kontrolirati i kako

klijent sprječava bolest, kontrolirati datume eventualnog veterinarskog liječenja, pojedinosti o dijagnozi za svako grlo te o dozi i vrsti „lijeka“ koju je dobila svaka životinja, o indikacijama djelatnih farmakoloških tvari u svakome lijeku, propisanim karencama te utvrditi posjeduje li poljoprivrednik prostor namijenjen karanteni za životinje koje su u procesu liječenja. U slučaju da poljoprivrednik uz ekološko stočarstvo ima i neekološku poljoprivrednu stočarsku proizvodnju, treba se utvrditi je li neekološko uzgojena stoka adekvatno odvojena od ekološki uzgojene te kako i kada na ispašu ide ekološka, a kada neekološka stoka (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.). Dakle, proizvođači koji su objekt kontrole, a bave se uzgojem životinja, moraju za postupak stručne kontrole osigurati podatke, odnosno dokumente koji su navedeni u sljedećoj tablici.

Tablica 5. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole kod uzgoja životinja

Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole kod uzgoja životinja	
1) Zahtjev za stručnu kontrolu i certificiranje	11) Dnevnik proizvodnje
2) Ugovor o obavljanju stručne kontrole i certificiranja	12) Evidencija o korištenju gnojiva
3) ARKOD zapisnik	13) Računi za gnojiva
4) Rješenje o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava	14) Korištena sredstva za zaštitu
5) Zahtjev za potporom	15) Računi sredstava za zaštitu stoke
6) Plan prelaska gospodarstva na ekološku proizvodnju	16) Zapisi o prigovorima i prizivima
7) Rješenje o upisu u Upisnik ekoloških proizvođača	17) Dokazi o uklanjanju nesukladnosti
8) Prethodni zapisnici i izvješća o provedenoj kontroli ekoloških proizvodnji	18) Rezultati laboratorijskih analiza
9) Dodatak zahtjevu za stručnu kontrolu i certificiranje	19) Zapisnik o inspekcijskim nadzorima
	20) Raznovrsne potvrde

10) Dozvola za korištenje repromaterijala	
---	--

Izvor: Izrada autora prema Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.

Preuzeto s: https://bioter.hr/obraci/Pravila_za_certificiranje_proizvoda.pdf (12. 1. 2022.)

Sve ove podatke i dokumente klijenti trebaju pripremiti i dati na uvid kontroloru koji će, nakon što ih pregleda, utvrditi daljnje načine postupanja.

4.5. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u preradi

U preradi ekoloških poljoprivrednih proizvoda također se, ako se želi dobiti status ekološkog prerađivača, mora pridržavati određenih pravila, a dokaz za to su određeni podaci i dokumenti. Proizvođači koji su objekt kontrole, a bave se preradom poljoprivrednih proizvoda, moraju za postupak stručne kontrole osigurati podatke, odnosno dokumente koji su navedeni u sljedećoj tablici.

Tablica 6. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u preradi poljoprivrednih proizvoda

Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u preradi	
1) Zahtjev za stručnu kontrolu i certificiranje	12) Ugovori o najmu (ako je primjenjivo)
2) Ugovor o obavljanju stručne kontrole i certificiranja	13) Plan prelaska na ekološku preradu
3) Plan prelaska gospodarstva na ekološku proizvodnju	14) Popis primatelja i kupaca koji nisu krajnji potrošači
4) Rješenje o upisu u Upisnik ekoloških proizvođača	15) Prethodni zapisnici i izvješća o provedenoj kontroli ek. proizvodnji, potvrđnica
5) Prethodni zapisnici i izvješća o provedenoj kontroli ek. proizvodnji	16) Dnevnik proizvodnje
	17) Recepti
	18) HACCAP

6) Dodatak zahtjevu za stručnu kontrolu i certificiranje	19) Računi za sve kupljene sirovine
7) Rješenje o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava (PG)/Izvadak iz sudskog registra	20) Računi za sve prodane proizvode
8) (d.o.o., d.d.)/Obrtnica (obrt)	21) Ugovor o deratizaciji
9) Rješenje ministarstva zdravstva o upisu u Upisnik objekata koji posluje s hranom	22) Podaci o dobavljačima
10) Tehnologija proizvodnje, čišćenje, gospodarenje otpadom	23) Popis strojeva ili proizvodne linije opreme i pribora
11) Tlocrt objekta/prostora za preradu	24) Podaci o količini i statusu proizvoda prerade
	25) Podaci o zalihama

Izvor: Izrada autora prema Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.

Preuzeto s: https://bioter.hr/obraci/Pravila_za_certificiranje_proizvoda.pdf (12. 1. 2022.)

Osim navedenog, kod prerade se utvrđuje i prati i stanje objekata za prihvatanje, preradu, pakiranje, označavanje i skladištenje poljoprivrednih proizvoda i to i prije, ali i nakon što se provede postupak prerade. Klijent mora imati razrađen postupak prema kojemu se odvija prijevoz proizvoda, a osim toga mora imati dokumentirano opisani postupak prerade. Također, svaki klijent treba imati razrađen vlastiti način, odnosno program osiguranja kvalitete, a stručnoj kontroli podliježu rezultati tog programa. Kontroliraju se i svi podaci vezani za dobavljače, vrstu i količini proizvoda koje proizvođač distribuira, o sirovinama koje nabavlja te o načinu korištenja tih sirovina, zalihama, kupcima, rezultatima provjere koja je obvezna kod primitka sirovina i proizvoda te jesu li ulaz i izlaz robe usklađeni. Robne i financijske evidencije poljoprivrednika također su predmet stručne kontrole. Kod klijenata koji imaju više proizvodnih jedinica, kontroliraju se i jedinice namijenjene neekološkoj proizvodnji te prostori namijenjeni skladištenju ulaznih sirovina (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Kontroli je podložna i distribucija. Što se tiče distribucije, kontrolor treba provjeriti (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.):

- a) informacije koje se odnose na količinu i vrstu robe

- b) kopije svih važećih certifikata
- c) račune koji se odnose na transakcije za robe
- d) način evidentiranja ulaza i izlaza robe iz skladišta te kako se evidentira stanje u skladištu
- e) podatke o objektima kojima se klijent služi za prihvatanje robe te kao skladište robe
- f) zapise o serijama i količinama uskladištenih proizvoda
- g) zapise drugih nadležnih tijela, primjerice različitih inspekcija
- h) mjere čišćenja skladišta
- i) skladišne prostorije – mora se vidjeti drže li se ekološki proizvodi odvojeno od neekoloških proizvoda te jesu li poduzete sve potrebne mjere s ciljem adekvatnog razlikovanja ovih dviju skupina proizvoda i slično.

Iako je postupak stručne kontrole vrlo složen i od subjekta u ekološkoj poljoprivredi traži se precizno vođenje dokumentacije te poštivanje strogih pravila, jednom kada se klijent upozna s načinom vođenja dokumentacije i usvoji ga, lakše će udovoljiti svim zahtjevima stručne kontrole.

4.6. Ekološki certifikat

Prethodno su navedeni dokumenti i drugi objekti u postupku poljoprivredne proizvodnje koji su podložni stručnoj kontroli kontrolnog tijela. Nakon što kontrolor kontrolnog tijela Bioter d.o.o. Bioter kontrole provede postupak stručne kontrole, mora sastaviti zapisnik. Klijent ili druga odgovorna osoba koju je klijent kao podnositelj zahtjeva ovlastio i kontrolor potpisuju zapisnik te radni nalog. Kontrolor informira klijenta da mora obavijestiti Bioter d.o.o. Bioter kontrolu ako se javi bilo koja promjena vezana za status proizvoda ili proizvodnog procesa. Nakon što je završio sa stručnom kontrolom na terenu, kontrolor je obavezan kompletirati Zapisnik o stručnoj kontroli. U slučaju da je kontrolor utvrdio neki od nedostataka, mora ispuniti i Obrazac nesukladnosti OB-13/7 (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Ponekad se javlja situacija da je kontrolor utvrdio nedostatke koji su vezani za sankcije kao što su suženje područja certificiranja, oduzimanje ili suspenzija certifikata. U takvim situacijama direktor kontrolnog tijela mora odmah obavijestiti Ministarstvo poljoprivrede

Republike Hrvatske i to u pisanom obliku. Kada se nedostaci mogu otkloniti, kontrolor u obrascu definira rok u kojemu poljoprivredni proizvođač mora otkloniti nedostatke te klijent dobiva zapisnik o provedenoj stručnoj kontroli u roku od 15 dana od provedene stručne kontrole. Klijent može imati primjedbe na zapisnik, a ako ih ima, treba ih podnijeti u roku od 10 dana od primitka zapisnika. Ako klijent ne podnese primjedbu, kontrolno tijelo smatra da je klijent suglasan sa zapisnikom, to jest da nema nikakvih primjedbi na sadržaj zapisnika. Izvješće se nakon eventualnih izmjena mora u roku od 30 dana nakon što je provedena stručna kontrola dostaviti u Ministarstvo poljoprivrede (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.).

Prije nego što se donese konačna odluka o dodjeljivanju certifikata, klijent treba ispuniti i Dodatak zahtjevu za stručnu kontrolu i certificiranje OB-02/7 u kojemu navodi sve vrste i količine proizvoda i vrste proizvodnje te druge relevantne podatke vezane za proizvode ili proizvodne procese za koje traži certifikate ili potvrđnice. Ponekad dolazi do određenih odstupanja, a u tim slučajevima kontrolno tijelo odlučuje kako će dalje postupati. Nakon što je proveden cijeli postupak kontrole, donosi se odluka o certificiranju za koju je zadužena osoba koja nije bila uključena u postupak stručne kontrole. Kada se provede postupak stručne kontrole i klijent zadovolji sve navedene uvjete, kontrolno tijelo mu izdaje Potvrđnicu (Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o.). Nakon toga, poljoprivredni proizvođač može koristiti ekološki (eko) znak. Eko znakovi počeli su se u Europskoj uniji koristiti na kraju 90-ih godina prošloga stoljeća, a tada se eko znak koristio dobrovoljno, to jest proizvođači ekoloških poljoprivrednih proizvoda nisu ga bili obvezni koristiti. Europska unija u srpnju 2010. godine odlučila je izraditi novi znak kojim će se označavati ekološki proizvedeni proizvodi te je uvela pravilo da svi zapakirani ekološki proizvodi moraju biti označeni tim znakom (Kisić, 2014). U Republici Hrvatskoj postoji nacionalna oznaka ekoloških poljoprivrednih proizvoda, okruglog je oblika, bijelo-zelene boje te na njemu stoji natpis „hrvatski eko proizvod“. Detaljno su propisani svi detalji koji se odnose na znak; znak koji se koristi mora biti velik najmanje 10 milimetara, a tekst je u određenim fontovima te je znak u boji Pantone 349C ili Zelena (C90 M30 Y95 K30). Znak se, kada je to potrebno, može koristiti i u crnobijeloj varijanti, ali samo ako nije moguće koristiti znak u boji (Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020). Obje varijante nacionalne oznake ekoloških poljoprivrednih proizvoda prikazane su na sljedećoj slici.

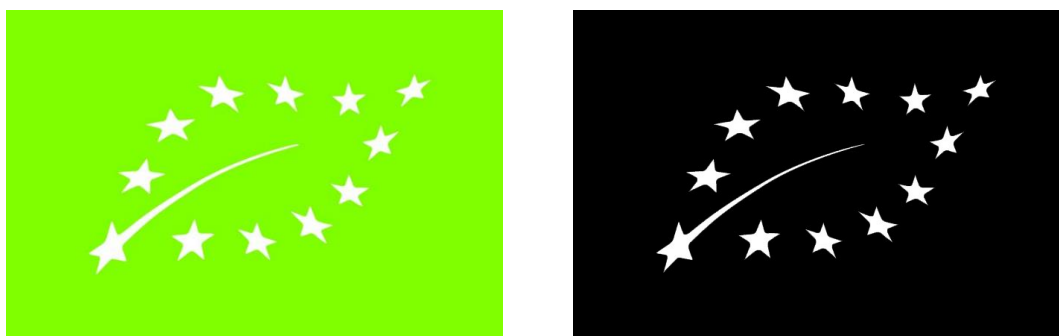
Slika 6. Nacionalni ekološki znak

Izvor: Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020

Ekološki znak se u državama članicama Europske unije koristi u točno propisanom obliku, boji i formatu. Primjerice, koristi se pantone zelena boja broj 376 ili crnobijela varijanta ako se ne može koristiti varijanta znaka u boji, a propisana su i druga detaljna obilježja znaka (UREDBA KOMISIJE (EZ) br. 889/2008 od 5. rujna 2008. o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda s obzirom na ekološku proizvodnju, označivanje i kontrolu). Obje varijante ekološkog znaka Europske unije prikazane su na sljedećoj slici.

Slika 7. Ekološki znak Europske unije

Izvor: UREDBA KOMISIJE (EZ) br. 889/2008 od 5. rujna 2008. o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda s obzirom na ekološku proizvodnju, označivanje i kontrolu

Ekološki znak dokaz je da se radi o ekološki proizvedenom proizvodu čija je proizvodnja podložna strogim kontrolama te je stoga jamstvo potrošačima, ali i poljoprivrednicima da se radi o kvalitetnom proizvodu proizvedenom u skladu s načelima ekološke poljoprivrede. No kao što proizvođač treba ispuniti uvjete da bi stekao status ekološkog proizvođača te da bi smio koristiti eko znakove, taj status i dopuštenje da koristi eko znak isto tako može i izgubiti u određenim slučajevima.

Naime, proizvođač u određenim slučajevima može biti predmetom sankcija, to jest svaki subjekt u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji podložan je mjerama koje su navedene u Katalogu mjera. Mjere koje su navedene u Katalogu primjenjuje ovlašteno kontrolno tijelo ako uoči nepravilnost. U Katalogu mjera navedena su različita područja u kojima je moguće kršiti zakone, pravilnike i uredbe koje se odnose na ekološku poljoprivrednu proizvodnju te sankcije koje slijede za kršenje tih mjera. Navodi se šest mjera (Katalog mjera):

1. UP: Upozorenje

Upozorenje je mjera koja nema konkretnu posljedicu za subjekta u području ekološke poljoprivrede, već se koristi kako bi se subjekta upozorilo da će, ako ne ispravi nepravilnost ili se ne počne pridržavati nekog pravila, kontrolno tijelo primijeniti neku od strožih mjera. Obično kontrolno tijelo odredi rok koji subjekt ima za ispravljanje nepravilnosti.

2. SSL: Snižavanje statusa lota

Ovo je mjera koja znači da se dio proizvodnje subjekta više ne smatra ekološkim, već da se taj dio proizvodnje smatra neekološkim. Ova se mjera primjenjuje na lot, urod nastao na jednoj ili više parcela, proizvode jedne ili više životinja.

3. SSPR: Snižavanje statusa proizvodnih resursa

Snižava se status proizvodnih resursa na neekološki. Ako se subjekt želi vratiti na ekološki status mora proći kroz propisano prijelazno razdoblje bez mogućnosti da ga skrati.

4. DSC: Djelomična suspenzija certifikata

Subjektu se na određeno vrijeme zabranjuje prodaja jednog ili više ekoloških proizvoda za koje ima certifikat, a trajanje suspenzije ne može trajati manje od tri mjeseca, o čemu odlučuje kontrolno tijelo.

5. SC: Suspenzija certifikata

Subjektu se na određeno vrijeme suspendira certifikat o ekološkoj proizvodnji/proizvodu te u tom periodu ne smije prodavati ekološke proizvode. Suspenzija ne može biti kraća od tri mjeseca.

6. PC: Povlačenje certifikata

Subjektu se oduzima certifikat te mu je zabranjena prodaja svih ekoloških proizvoda. Kontrolno tijelo mora raskinuti Ugovor o kontroli koji je sklopilo s proizvođačem.

Subjekti u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji koji žele izbjeći sankcije propisane Katalogom mjera moraju se konstantno educirati i surađivati s kontrolnim tijelima kada im ukažu na eventualnu nepravilnost koju je moguće ispraviti i koja ne podliježe nekoj od navedenih strožih mjera. Stoga je dobivanje, ali i zadržavanje statusa ekološkog proizvođača i eko proizvoda iznimno zahtjevan posao koji iziskuje slijeđenje vrlo strogih pravila, a kontrolu nad slijeđenjem tih pravila provode ovlaštena kontrolna tijela.

4.7. Rasprava

U Republici Hrvatskoj, kao i u ostalim dijelova Europske unije, na snazi su snažne zakonske regulative koje se odnose na zaštitu potrošača, a da bi se potrošače ekološki proizvedenih poljoprivrednih proizvoda zaštitilo, iznimno je važno adekvatno označavanje poljoprivrednih proizvoda. Oznake koje nose ekološki proizvedeni poljoprivredni proizvodi potrošačima su jamstvo da je nad proizvodom i postupkom proizvodnje tog proizvoda provedena stručna kontrola ovlaštenog kontrolnog tijela. Kako bi se potrošačima moglo jamčiti da kupuju zaista ekološki proizvedene poljoprivredne proizvode, važno je da imaju povjerenja u ovlaštena kontrolna tijela koja obavljaju stručne kontrole i naposljetku dodjeljuju certifikate proizvođačima.

Ovlaštena kontrolna tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju iznimno su strogo kontrolirana prije nego što uopće dobiju ovlaštenje za rad, a osim toga, nakon dobivanja ovlaštenja podložna su redovnim i izvanrednim kontrolama. Iako ovaj proces dobivanja ovlaštenja djeluje vrlo složeno, on je nužan ako se potrošačima želi jamčiti da će kontrolno tijelo objektivno i nepristrano obavljati postupak stručne kontrole. Proces dobivanja ovlaštenja za rad sastoji se od četiri koraka. Kontrolno tijelo, to jest poslovni subjekt najprije se mora registrirati. Nakon toga treba izraditi potrebnu dokumentaciju sustava kontrole kvalitete koja je usklađena s međunarodnom normom HRN EN ISO/IEC 17065:2013. Kada je izradilo potrebnu dokumentaciju, Hrvatska akreditacijska agencija kontrolnom tijelu izdaje akreditaciju prema istoj međunarodnoj normi, a nakon toga tijelo može dobiti ovlaštenje za rad koje izdaje Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske.

Ovlaštena kontrolna tijela zapravo predstavljaju direktan mehanizam zaštite potrošača poljoprivrednih proizvoda. Naime, ona svojim strogim, unaprijed propisanim i jasno definiranim postupcima kontrole i pravilnicima jamče potrošačima da će dati ekološki certifikat samo onim poljoprivrednim proizvođačima koji su zaista svoju proizvodnju uskladili sa zahtjevima ekološke poljoprivredne proizvodnje. Ovlaštena kontrolna tijela odrađuju stručnu kontrolu te utvrđuju je li proizvođač svoj proces ekološke poljoprivredne proizvodnje uskladio sa zahtjevima ekološke poljoprivrede. Taj je postupak stručne kontrole jedino što zapravo dijeli proizvođača od dobivanja ekološkog znaka (certifikata) i zato se može smatrati najvažnijim mehanizmom zaštite potrošača ekološki proizvedenih poljoprivrednih proizvoda.

Na početku rada postavljene su dvije hipoteze, a nakon istraživanja, slijedi rasprava o svakoj hipotezi.

Prva hipoteza bila je: Akreditacija i ovlaštenje nadležnog Ministarstva jamstvo su stručne i tehničke osposobljenosti za rad tijela za ocjenjivanje sukladnosti proizvoda.

Ministarstvo poljoprivrede u nadležno je tijelo koje daje ovlaštenje kontrolnim tijelima u segmentu ekološke poljoprivredne proizvodnje. Prije dobivanja ovlaštenja, kontrolna tijela moraju zadovoljiti vrlo stroge zahtjeve i kriterije koji su usklađeni s regulativama Europske unije. Nakon što dobiju ovlaštenje za rad, kontrolna tijela podložna su redovnim i izvanrednim kontrolama Poljoprivredne inspekcije, a moguće im je i ukinuti ovlaštenje

za rad. Kontrolna tijela moraju postupati u skladu s propisima, certifikacijskim shemama te moraju poduzimati mjere propisane Katalogom mjera. Radi se o neovisnim tijelima čiji zaposlenici moraju biti visokokvalificirani pa se tako zbog svega navedenog jamči da su kontrolna tijela osposobljena, i u tehničkom smislu, a i u smislu stručnosti, za ocjenjivanje sukladnosti proizvoda. Hrvatska akreditacijska agencija daje akreditaciju kontrolnom tijelu, no akreditacija nije trajna, to jest potrebno ju je obnavljati, stoga je i kontrolno tijelo dužno konstantno postupati u skladu s normom koja propisuje sve zahtjeve kojima mora udovoljiti kontrolno tijelo koje se bavi certifikacijom. Međunarodna norma HRN EN ISO/IEC 17065:2013 je norma pod nazivom Ocjenjivanje sukladnosti - Zahtjevi za tijela koja provode certifikaciju proizvoda, procesa i usluga. Ovom se normom propisuju zahtjevi kojima moraju odgovarati sva kontrolna tijela koja se bave certifikacijom, a tako i kontrolna tijela u domeni ekološke poljoprivrede. Dakle, ovlaštenje Ministarstva poljoprivrede i akreditacija Hrvatske akreditacijske agencije jamstvo su stručne i tehničke osposobljenosti za rad tijela za ocjenjivanje sukladnosti proizvoda te je prva hipoteza potvrđena. S obzirom na broj ekoloških proizvođača, odnosno ekoloških površina, trenutnih 13 akreditiranih i ovlaštenih kontrolnih tijela je dovoljno, no kako je europska, a samim time i hrvatska perspektiva povećanje površina pod ekološkom proizvodnjom, u predstojećem razdoblju bit će potrebno povećanje kapaciteta trenutnih kontrolnih tijela ili uključivanje novih.

Druga hipoteza bila je: Postupak stručne kontrole je objektivan sustav provjere i potvrđivanja sukladnosti proizvoda.

Stručna kontrola u ekološkoj poljoprivredi detaljno je propisan proces od kojega većinom nema odstupanja. Točno je propisano što se kontrolira u kojemu segmentu poljoprivrede, a kontrola uzoraka radi se u ovlaštenim laboratorijima. Kontrolna tijela jamče neovisnost, nepristranost i poslovanje u skladu s načelom nediskriminacije, a sa subjektom koji se bavi ekološkom poljoprivredom potpisuju ugovor kojim se definiraju prava i obveze obje strane. Stoga je postupak stručne kontrole koju obavljaju kontrolna tijela objektivan sustav provjere i potvrđivanja sukladnosti proizvoda s najvišim standardima ekološke poljoprivrede pa se hipoteza smatra potvrđenom. Najveća snaga postupka stručne kontrole je upravo njegova objektivnost, a prednost je činjenica da postoje ovlaštena kontrolna tijela i točno propisani postupci za provjeru i potvrđivanje sukladnosti

proizvoda. Slabost postupka stručne kontrole je velika količina birokracije kojoj je potrebno udovoljiti, a neke od mana su izazivanje nepovjerenja kod poljoprivrednika, nefleksibilnost prema poljoprivrednicima, visoka cijena postupka i druge.

Analizirani sustav kontrole uvelike doprinosi kvaliteti regulacije ekološke poljoprivrede, no ima i nekoliko slabosti. Najveća slabost je subjektivnost kontrolora, a problem je i što se odvija mali broj stručnih kontrola jer je obvezna jedna stručna kontrola godišnje. Iako sustav kontrole garantira pravedan proces kontroliranja, korisnici usluga ili neke druge zainteresirane strane mogu podnijeti prigovor koji je potrebno riješiti.

Kada dođe do spora, moraju se poštovati općeniti principi. Ponajprije, zaposlenik ili vanjski suradnik koji je sudjelovao u postupku certificiranja na koji je došao prigovor, ne može sudjelovati u rješavanju prigovora, a prigovori se moraju riješiti u razumnom roku i na nepristran te objektivan način. Podnositelj prigovora dobiva nalaz u pisanom obliku kada je to moguće, a iznimno je važno osigurati povjerljivost prema svim stranama uključenima u davanje i primanje prigovora. Osoba zadužena za rješavanje prigovora treba poduzeti sve potrebne mjere da zadovolji zahtjeve trajnosti, povjerljivosti, integriteta te nepristranosti svih osoba koje su povezane sa sadržajem prigovora. Ako je korisnik usluga nezadovoljan radom kontrolnog tijela, može podnijeti žalbu nadležnom ministarstvu, a ako se problem ni tada ne riješi, moguće je pokrenuti sudski postupak.

5. ZAKLJUČAK

Ekološka poljoprivreda sveobuhvatni je i suvremeni sustav upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima i proizvodnjom hrane. U ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji štiti se okoliš, teži se očuvanju visoke razine bioraznolikosti, čuvaju se prirodni resursi i za buduće generacije, pazi se na dobrobit životinja, a metode koje se koriste za proizvodnju primjerene su načelima ekološke poljoprivrede. Ovaj oblik poljoprivredne proizvodnje nastoji minimalizirati štetne učinke na okoliš te čuva neobnovljive resurse za buduće generacije. S obzirom na konvencionalnu poljoprivrednu proizvodnju, ekološka poljoprivreda je održiv oblik poljoprivredne proizvodnje koji nema negativnih utjecaja na budućnost okoliša stoga se može pretpostaviti da će se u budućnosti sve više poljoprivrednika baviti ekološkom poljoprivredom.

U svijetu, a tako i u Republici Hrvatskoj to potvrđuje zamjetan trend povećanja broja poljoprivrednika koji se odlučuju baviti ekološkom poljoprivredom, a sve je veći broj hektara zemljišta namijenjenog ekološkom uzgoju. No ipak su ukupno gledano vrlo male površine svjetskog tla namijenjene ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, iako se svijest o važnosti ovog oblika poljoprivrede konstantno mijenja. U 2019. godini je ekološkoj poljoprivredi bilo namijenjeno samo 1,5 % ukupnog zemljišta na svijetu. Najveći postotak takvog zemljišta ima Oceanija, čak 9,6 %, a Europa ima 3,3 % zemljišta za ekološku poljoprivredu. U Republici Hrvatskoj se 2020. godine 5.937 subjekata (fizičkih ili pravnih osoba) bavilo ekološkom poljoprivredom, a površina poljoprivrednog zemljišta namijenjena ekološkom uzgoju u 2020. godini mnogo je veća nego u 2013. godini. U 2013. godini 40.648 hektara bilo je namijenjeno ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, a 2020. godine površina namijenjena ekološkoj poljoprivredi povećana je na 108.659 hektara.

Da bi se potrošače upoznalo s ekološkim proizvodima te da bi stekli povjerenje u ovu vrstu proizvoda, nužno je osigurati da se ekološka poljoprivredna proizvodnja odvija u skladu s najvišim europskim standardima koji omogućuju usklađenost pravila za sve poljoprivrednike na području Europske unije. Cilj je tako postavljenih standarda garantirati proizvođačima da kupuju visokokvalitetan proizvod iz ekološke proizvodnje,

a ekološki proizvedeni proizvodi nositelji su posebnih oznaka Europske unije te nacionalnih eko oznaka. Adekvatno označavanje poljoprivrednih proizvoda čini ih prepoznatljivijim među potrošačima, a oznake su dokaz da je nad proizvodima i postupkom njihove proizvodnje provedena stručna kontrola ovlaštenog kontrolnog tijela. U Hrvatskoj kontrolnim tijelima u području ekološke poljoprivrede ovlaštenje za rad daje Ministarstvo poljoprivrede, njihov je rad podložan redovnim kontrolama Poljoprivredne inspekcije, a akreditaciju im daje Hrvatska akreditacijska agencija.

Iako je Republika Hrvatska usvojila stroge propise kojima se regulira ekološka poljoprivreda, pred cijelom je zajednicom dug put do potpune svijesti potrošača o kvaliteti i dobrobiti korištenja ekoloških proizvoda, osobito prehrambenih. Stoga je potrebno konstantno inzistirati na stručnoj kontroli ekoloških proizvođača i strogim pravilima za stjecanje i zadržavanje certifikata jer samo je dosljednom primjenom pravila moguće potrošačima jamčiti kvalitetu proizvoda koji nose eko oznaku. Nad kontrolnim tijelima provodi se nadzor, a taj nadzor provodi Poljoprivredna inspekcija koja može provoditi redovne ili izvanredne nadzore. Obično se redovni nadzor provodi jednom godišnje, no prema potrebi provodi se i češće.

POPIS LITERATURE

Popis knjiga

1. Beljo, J. i sur. (2016), Ekološka proizvodnja smilja i eteričnog ulja, Algoritam, Mostar, Zagreb
2. Buntak, K. i sur. (2021), Kvaliteta i sustavi upravljanja kvalitetom, Vodič za uspješnu implementaciju i održavanje sustava kvalitetnog upravljanja u poduzećima, Sveučilišni priručnik, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb. Preuzeto s: <https://www.hgk.hr/documents/sveucilisni-prirucnik-kvaliteta-i-sustavi-upravljanja-kvalitetom618e70fc7168b.pdf> (6. 1. 2022.)
3. Cifrić, I. (2003), Ruralni razvoj i modernizacija – prilozi istraživanju ruralnog identiteta, Institut za društvena istraživanja Zagreb, Zagreb
4. Grahovac, P. (2005), Ekonomika poljoprivrede, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
5. Kisić, I. (2014), Uvod u ekološku poljoprivredu, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
6. Willer, H. i sur. (2021), The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2021, FiBl&IFOAM. Preuzeto s: <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1150-organic-world-2021.pdf> (2. 1. 2022.)
7. Znaor, D. (1996), Ekološka poljoprivreda – poljoprivreda sutrašnjice, Zakladni zavod Globus, Zagreb

Popis članaka

1. Cifrić, I. (2003). Značaj iskustva seljačke poljoprivrede za ekološku poljoprivredu, Sociologija i prostor, 41(1/2 (159/160)), str. 5-27.
2. Fritzen Cidón, C., Schmitt Figueiró, P., Schreiber, D. (2021) Benefits of Organic Agriculture under the Perspective of the Bioeconomy: A Systematic Review, Operationalising the Transition to Sustainable Food Systems, Sustainability 2021, 13(12)

3. Grgić, I., et al. (2019). Ekološka poljoprivredna proizvodnja Hrvatske i turizam, *Glasnik Zaštite Bilja*, 42(4), str. 8-13.
4. Kovačević, T., Japundžić, M. (2019), Certification and control of organic agriculture (Certificiranje i kontrola ekološke poljoprivrede), Conference: Economy of eastern Croatia yesterday, today, tomorrow, 2014, str. 381-388
5. Leitner, C., R. Vogl, C. (2020) Farmers' Perceptions of the Organic Control and Certification Process in Tyrol, Austria, *Sustainability* 2020, 12, 9160
6. Mešić, A., et al. (2016). Ekološka biljna poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj i njezino označavanje, *Glasilo biljne zaštite*, 16(6), str. 563-577.
7. Pejnović, D., Ciganović, A., i Valjak, V. (2012). Ekološka poljoprivreda Hrvatske: problemi i mogućnosti razvoja, *Hrvatski geografski glasnik*, 74.(1.), str. 141-159.
8. Petljak, K. (2011). Pregled razvoja i obilježja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj, *Ekonomski vjesnik*, XXIV(2), str. 382-395.
9. Puđak, J., Bokan, N. (2011). Ekološka poljoprivreda – indikator društvenih vrednota, *Sociologija i prostor*, 49(2 (190)), str. 137-163.
10. Rengel, A. (2013). Hrvatski eko-proizvodi na tržištu EU, *Agronomski glasnik*, 75(1), str. 55-68.
11. Renko, S., Bošnjak, K. (2009). Aktualno stanje i perspektive budućeg razvoja tržišta ekološke hrane u Hrvatskoj, *Ekonomski pregled*, 60(7-8), str. 369-395.
12. Satish, B., A., Bhaveshananda, S., Sengupta, B., (2012). Organic agriculture: Way towards sustainable development, *INTERNATIONAL JOURNAL OF ENVIRONMENTAL SCIENCES* Volume 3, No 1, str. 209-2016
13. Siljan, D., Cerjak, M. (2017). Prva eko tržnica u Hrvatskoj – zadovoljstvo proizvođača i kupaca, *Agroeconomia Croatica*, 7(1), str. 88-108.
14. Srpak, M., Zeman, S. (2018). Održiva ekološka poljoprivreda, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 9(2), str. 68-75.

15. Šugar, T., Brščić, K., Kocković Zaborski, T. (2020). Mišljenje proizvođača ekoloških prehrambenih proizvoda o mogućnostima razvoja ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj, Zbornik Veleučilišta u Rijeci, 8(1), str. 455-469.

Popis zakona, pravilnika i izvješća

1. Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020. Preuzeto s: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2021_12_15_Zeleno_izvje%C5%A1%C4%87e_2020.pdf (27. 11. 2021.)
2. Katalog mjera. Preuzeto s: <https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivreda/ekoloska/Obrasci/PRILOG4-Katalog%20mjera.pdf> (27. 12. 2021.)
3. Nacionalni program zaštite potrošača za razdoblje od 2021. do 2024. godine NN 29/2021. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_03_29_620.html (2. 1. 2022.)
4. Pravilnik o nacionalnom sustavu kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda „Dokazana kvaliteta“ NN 18/2020. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_02_18_465.html (22. 12. 2021.)
5. Pravilnik o kontrolnom sustavu ekološke poljoprivrede NN 11/2020. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_01_11_203.html (3. 1. 2022.)
6. UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 834/2007 od 28. lipnja 2007. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda i stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91. Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1476728802861&uri=CELEX:02007R0834-20130701> (12. 12. 2021.)
7. UREDBA (EU) 2018/848 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 30. svibnja 2018. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda te stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007. Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0848> (8. 12. 2021.)

8. UREDBA KOMISIJE (EZ) br. 889/2008 od 5. rujna 2008. o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda s obzirom na ekološku proizvodnju, označivanje i kontrolu. Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1476728264902&uri=CELEX:02008R0889-20160507> (5. 12. 2021.)
9. Zakon o poljoprivredi NN 118/2018. Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_12_118_2343.html (1. 12. 2021.)
10. Zakon o akreditaciji NN 158/03, 75/09, 56/13. Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/595/Zakon-o-akreditaciji> (1. 12. 2021.)
11. Zakon o zaštiti potrošača NN 41/14, 110/15, 14/19. Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/193/Zakon-o-za%C5%A1titi-potro%C5%A1a%C4%8Da> (6. 12. 2021.)

Popis internet stranica

1. HRN EN ISO/IEC 17065:2013. Preuzeto s: <https://www.svijet-kvalitete.com/index.php/norme-za-akreditaciju/iso-iec-17065> (5. 1. 2022.)
2. Hrvatska akreditacijska agencija, Često postavljana pitanja. Preuzeto s: <https://akreditacija.hr/cesto-postavljana-pitanja/> (1. 12. 2021.)
3. Koraci do EKO znaka, Bioter d.o.o. Preuzeto s: <https://bioter.hr/ekoloska-poljoprivreda/ekoloska-poljoprivreda-koraci-do-eko-znaka/> (11. 1. 2022.)
4. Popis ovlaštenih kontrolnih tijela. Preuzeto s: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivreda-175/ekoloska/popis-ovlastenih-kontrolnih-tijela/3671> (5. 1. 2022.)
5. Pravila za certificiranje proizvoda PR-01/7, Bioter d.o.o. Preuzeto s: https://bioter.hr/obraci/Pravila_za_certificiranje_proizvoda.pdf (12. 1. 2022.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Rast broja subjekata koji se bave ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom i preradom od 2013. do 2020. godine	14
Tablica 2. Snage i slabosti hrvatske ekološke poljoprivrede.....	16
Tablica 3. Dobrobiti ekološke poljoprivrede.....	17
Tablica 4. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u biljnoj proizvodnji	41
Tablica 5. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole kod uzgoja životinja	43
Tablica 6. Podaci i dokumenti koji su objekt kontrole u preradi poljoprivrednih proizvoda	44

POPIS SLIKA

Slika 1. Načela ekološke poljoprivredne proizvodnje prema IFOAM	8
Slika 2. Primjer područja akreditacije kontrolnog tijela u ekološkoj poljoprivredi	28
Slika 3. Koraci do ovlaštenja kontrolnog tijela za ekološku poljoprivrednu proizvodnju	33
Slika 4. Pet koraka do ekološkog znaka	36
Slika 5. Koraci do EKO znaka.....	39
Slika 6. Nacionalni ekološki znak	48
Slika 7. Ekološki znak Europske unije	48

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Deset zemalja s najvećim područjem poljoprivrednog zemljišta namijenjenog ekološkom uzgoju.....	11
Grafikon 2. Stanje ekološke poljoprivrede u svijetu 1999. i 2019. godine	12
Grafikon 3. Rast broja proizvođača upisanih u Upisnik u ekološkoj proizvodnji od 2013. do 2020. godine	14
Grafikon 4. Rast poljoprivredne površine na kojoj se provodi ekološka proizvodnja u razdoblju od 2013. do 2020. godine	15